

DET KONGELIGE
KLIMA- OG MILJØDEPARTEMENT

Statsråden

Møre og Romsdal fylkeskommune
Trøndelag fylkeskommune

Deres ref

Vår ref

Dato

22/1479

31. oktober 2022

Klima- og miljødepartementet si godkjenning av oppdatert regional plan for vassforvaltning i vassregion Møre og Romsdal for planperioden 2022-2027

1. Innleiing

1.1 *Oppdaterte vassforvaltingsplanar for 2022-2027*

Det følgjer av vassforskrifta § 29 at vassforvaltningsplanane skal revurderast og om naudsynt oppdaterast kvart sjette år. Klima- og miljødepartementet har motteke *Regional plan for vassforvaltning i vassregion Møre og Romsdal* for planperioden 2022-2027 til godkjenning. Planen er ei oppdatering av gjeldande plan for 2016-2021.

Den oppdaterte planen er ein regional plan utarbeidd etter plan- og bygningslova og vassforskrifta, og vart vedteken i fylkestinget i Møre og Romsdal 7. desember 2021 og i fylkestinget i Trøndelag 15. desember 2021.

Det følgjer av vassforskrifta § 29 at oppdatert vassforvaltningsplan skal leggjast fram for Klima- og miljødepartementet som godkjenner planen i samråd med Olje- og energidepartementet og andre departement som det gjeld. Klima- og miljødepartementet kan fastsette endringar i planen som «finnes påkrevd ut fra hensynet til rikspolitiske interesser» i forbindelse med godkjenninga. Planen er endeleg når sentral godkjenning frå departementa ligg føre.

I tråd med vassforskrifta § 29 er den regionalt vedtekne planen oversendt Miljødirektoratet. Miljødirektoratet skal i samråd med NVE og andre direktorat som det gjeld mellom anna sikre at nasjonale føringar innanfor det enkelte direktorat sitt ansvarsområde er følgt opp, og at vassforskrifta sine krav er følgt. Direktoratata sendte si tilråding til oppdatert plan til Klima- og miljødepartementet 7. april 2022, og svar på to tilleggsoppdrag om vasskraft og avløp som er nærare gjort greie for i kap. 3.1 og 3.4 under.

1.2 Vassforskrifta og vassdirektivet

Vassforskrifta blei fastsett i 2006 som ei gjennomføring i norsk rett av EUs rammedirektiv for vatn frå 2000. Forskrifta er heimla i plan- og bygningslova, vassressurslova, naturmangfaldlova og forureiningslova. Vassforskrifta sitt formål er å beskytte, og om naudsynt betre, tilstanden i ferskvatn, grunnvatn og kystvatn.

Vassforskrifta set rammer for fastsetjing av miljømål som best mogeleg skal sikre heilskapleg vern og berekraftig bruk av vassførekomstane. Det generelle målet i vassforskrifta er at alle vassførekomstane skal ha minst god økologisk og god kjemisk tilstand, og miljømåla skal i utgangspunktet nåast innan utgangen av gjeldande planperiode. Ein vassførekomst kan peikast ut som kunstig eller sterkt modifisert som følgje av fysiske inngrep på nærare fastsette vilkår. For kunstige og sterkt modifiserte vassførekomstar er miljømålet godt økologisk potensial og god kjemisk tilstand. For grunnvatn er miljømåla god kjemisk og kvantitativ tilstand.

Forskrifta inneheld òg reglar om unntak frå miljømåla, slik som utsetjing av frist, mindre strenge miljømål og høve til å tillate ny verksemd, sjølv om dette fører til at miljømåla ikkje blir nådde eller at tilstanden blir forverra dersom gitte kriterium er oppfylte. På bakgrunn av ei vurdering av miljøtilstanden i vassførekomstane skal det fastsetjast konkrete mål for kvar einskild vassførekomst, medrekna om det er behov for fristutsetjing eller mindre strenge miljømål. For å oppfylle miljømåla skal det utarbeidast tverrsektorielle forvaltingsplanar og tiltaksprogram. Tiltaksprogrammet skal vere sektorovergripande og skal byggja på gjennomførte analysar og vurderingar, og skal oppsummere alle relevante tiltak for å oppfylle miljømåla. Dersom resultatet av overvaking eller andre data indikerer at det fastsette miljømål i ei vassførekomst ikkje vil bli nådd, skal årsaka til dette søkjast klarlagt og nye tiltak vurderast.

1.3 Generelt om departementet si godkjenning av planen

Det følgjer som nemnt av vassforskrifta § 29 at departementet i samband med godkjenninga kan fastsetje slike endringar i planen som "*finnes påkrevd ut fra hensynet til rikspolitiske interesser*". Dette inneber at departementet i godkjenninga skal vurdere planen i eit nasjonalt perspektiv og sjå til at planen er i samsvar med nasjonal politikk, under dette krava i vassforskrifta og nasjonale føringar. Direktoratata si tilråding til oppdatert plan har stått sentralt i departementets vurdering.

Departementet tek i si handsaming av planen stilling til eventuell usemje om planen i vassregionutvalet, jf. vassforskrifta § 26. Det er registrert to usemjer i planen for Møre og Romsdal, som gjeld dei nye konsesjonsvilkåra i Aursjøreguleringa fastsett i kongeleg

resolusjon 23. juni 2021 og miljøtiltak knytt til 13 verft. Disse er handsama i kap. 3.1 og kap. 3.5 under.

Den framlagte planen vedteken av fylkestinga, fylkestingsvedtaka og departementet sitt vedtak om godkjenning utgjer til saman endeleg godkjent plan. Den nasjonale godkjenninga har ført med seg endringar i miljømåla i den regionalt vedtekne planen på enkelte område. Endringane er gjort nærare greie for i kap. 3 under. Tiltaksprogram, handlingsprogram og overvåkingsprogram skal ikkje godkjennast, og det er difor ikkje teke stilling til innhaldet i desse dokumenta i departementet si godkjenning.

Departementet vil be fylkeskommunane det gjeld om å endre den regionalt vedtekne planen i tråd med departementet si godkjenning, så det går klart fram kva som er endeleg og godkjent versjon. Departementet vil i eiga brev etter godkjenninga be fylkeskommunane særskild om dette, etter at Vann-Nett er endra av direktorata i tråd med departementet si godkjenning.

1.4 Den juridiske verknaden av godkjend plan

Når den oppdaterte regionale vassforvaltingsplanen er godkjend, skal den leggjast til grunn for regionale organ si verksemd, og for kommunal og statleg planlegging og verksemd i regionen, jf. vassforskrifta § 29 og plan- og bygningslova § 8-2. Planvedtaket forpliktar offentlege myndigheiter til å følgje opp og gjennomføre planen. Planen vil vere eit grunnlag for statleg planlegging og vidare tiltak, budsjett og enkeltvedtak. Forpliktinga gjeld både for kommunar, statlege organ og regional myndigheit. Dei regionale vassforvaltingsplanane har ikkje direkte rettsverknad ovanfor den einskilde innbyggjar.

Med uttrykket "leggjast til grunn" er det ikkje meint at planen fører til absolutte forpliktingar av rettsleg art. Planen er likevel eit grunnlag for å reise motsegn til planforslag etter plan- og bygningslova, som kan ha rettsleg binding. Andre myndigheiter, organisasjonar eller enkeltpersonar vil ikkje kunne reise rettslege krav mot noko myndigheit på grunnlag av det som står i ein regional plan.

Både føresetnader og andre tilhøve vil kunne endre seg etter at planen er vedteken. Det kan òg oppstå situasjonar eller komme fram ny eller meir presis kunnskap i enkeltsaker som planen ikkje har fanga opp. Slike tilhøve kan tilseie andre løysingar enn det som følgjer av planen. Det må liggje føre endringar i føresetnadene, som oppdatert kunnskap, eller andre særskilde grunnar for å fråvike ein plan som er vedteken. Dette kan gjere det naudsynt å endre eller gjere unntak frå det fastsette miljømålet for neste planperiode.

Då Stortinget godkjende å ta vassdirektivet inn i EØS-avtalen, blei det presisert at ansvaret til aktuelle myndigheiter for lovverk og verkemiddel ligg fast i tråd med gjeldande ansvarsdeling, og at heimlane for å gjennomføre dei miljøforbetrande tiltaka er nedfelte i eksisterande lovgjeving.

Vassforskrifta set rammer for vassforvaltinga, men ho endrar ikkje gjeldande ansvarsdeling mellom dei ulike sektormyndigheitene. Det er sektormyndigheitene som, innanfor sine ansvarsområde, har ansvar for å utgreie tiltaka og premissane for fastsetjing av miljømål. Dei

godkjende miljømåla føreset etterfølgjande vurdering, inkludert ei nærare vurdering av konsekvensane av føreslegne tiltak for å nå dei godkjende miljømåla, og eventuelt vedtak om tiltak av sektormyndigheitene. Departementet viser i denne samanheng til Utredningsinstruksen, som gjeld for utgreiing av statlege tiltak. Dei økonomiske og administrative konsekvensane av dei godkjende oppdaterte planane er omtalt i kapittel 4 under.

1.5 Forholdet til naturmangfaldlova

Departementet meiner at vassforvaltingsplanen vil bidra til å ta vare på forvaltingsmåla for naturtypar, økosystem og arter i naturmangfaldlova §§ 4 og 5. Det følgjer av naturmangfaldlova § 7 at prinsippa i §§ 8 til 12 skal leggjast til grunn som retningslinjer ved utøving av offentleg myndigheit, og at vurderinga av prinsippa skal gå fram av vedtaket. Arbeidet med karakterisering og klassifisering av økologisk tilstand bidreg til å oppfylle kravet til kunnskapsgrunnlaget i § 8. Forvaltingsplanen legg økosystemtilnærming til grunn, og er slik sett i samsvar med naturmangfaldlova § 10. Førre var-prinsippet i § 9, prinsippet om at kostnadene ved miljøforverring skal berast av tiltakshavar i § 11 og prinsippet om miljøforsvarlege teknikkar og driftsmetodar i § 12 vil måtte trekkjast inn ved den konkrete utforminga av det enkelte tiltaket.

1.6 Om likelydande vedtak i fylkestinga og andre signal frå vassregionane

Mange av fylkestinga har treffe to tilnærma like vedtak ved vedtakinga av oppdatert plan. Fylkestinga forutsett for det fyrste at ei eventuell endring i vassforvaltningsplanane ved sentral godkjenning gjerast i samarbeid med vassregionmyndigheitene, og dei forutsett vidare at staten framleis tek ansvar for økonomi og deltaking i planarbeidet i planperioden 2022-2027. Dei fleste vassforvaltningsplanane signaliserer òg kvar det er behov for nye juridiske, administrative eller økonomiske verkemiddel dersom vassforskriftas miljømål skal nåast innan fristane. Direktoratgruppen har òg motteke eit samla dokument frå vassregionmyndigheitene, mellom anna med ei oppmoding om nye eller forbedra verkemiddel.

Når det gjeld vedtaket om samarbeid ved endringar i planane, viser departementet til at direktorata si tilråding er sendt vassregionmyndigheitene i tråd med lovnaden frå departementet i brev 7. januar 2022. Departementet viser vidare til møtet med vassregionmyndigheitene 2. mai 2022, der Klima- og miljødepartementet, Olje- og energidepartementet, Kommunal- og distriktsdepartementet, Landbruks- og matdepartementet, Nærings- og fiskeridepartementet og Samferdselsdepartementet, samt Miljødirektoratet, Noregs vassdrags- og energidirektorat, Fiskeridirektoratet, Landbruksdirektoratet, Kystverket, Statens vegvesen, Jernbanedirektoratet og Mattilsynet, deltok. På møtet blei vassregionanes innspel og spørsmål knytt til tilrådinga og departementet si godkjenning diskutert. Departementet har tatt med seg vassregionanes innspel inn i arbeidet med denne endelege godkjenninga.

Når det gjeld vedtaket om at staten tek ansvar for økonomi og deltaking òg for planperioden 2022-2027, og også vassregionanes ønskje om vidareføring av statleg bidrag til vassområdekoordinatorar, viser departementet til departementet si presisering 27. april 2021 om

kommunanes oppgåver og ansvar i vassforvaltinga. I presiseringa understreka det at kommunane har ei viktig rolle i arbeidet med vassforvaltinga, og at departementet difor bidreg med økonomisk støtte i form av koordinatorstillingar i vassområda. Klima- og miljødepartementet har dei siste åra bidratt med om lag 20 millionar kroner for å sikre at kommunane er i stand til å handtere det viktige arbeidet med vassforvaltinga, i form av koordinatorstillingar i vassområda. Vidare statlege bidrag vil bli vurdert innanfor dei til ei kvar tid gjeldande budsjetttrammer. Som nemnt i presiseringane, vil departementet samstundes understreke at vassforskrifta er basert på EU sitt vassdirektiv, som representerer eit permanent, nytt forvaltningssystem utan sluttdato. Dei regionale vassforvaltningsplanane med tilhøyrande tiltaksprogram skal oppdaterast kvart sjette år, og gjennomførast.

Vassregionane har signalisert behov for auka økonomiske midlar innan ein rekke tema. Departementet tek med seg desse innspela i dei ordinere budsjettprosessane. Departementet vil samstundes nemne at det dei siste åra har vore ein auke i midlar til statleg samfinansiering av vassmiljøtiltak, ei tilskotsordning administrert av Miljødirektoratet. Vassområdeutval, interkommunale vassprosjekt og kommunar kan her søke om stønad til miljøforbetrande tiltak og særleg restaureringstiltak. Vidare finnast det for ein del av tema der vassregionane signaliserer behov for auka midlar, som til dømes avløp, miljøgifter og landbruk, eit handlingsrom innanfor eksisterande finansieringsordningar som ikkje er fullt ut tatt i bruk, under dette mellom anna kommunale avgifter, bruk av prinsippet om at forureinar betaler, og ulike myndigheiteres tilskotsordningar til miljøtiltak.

Vassregionane uttrykkar òg behov for auka ressursar til overvaking og kartlegging. Overvaking og kartlegging er viktig for å ha eit godt avgjerdsgrunnlag for gjennomføringa av forvaltningsplanane, overvake framgang mot mål og byggje opp eit styrka kunnskapsgrunnlag for neste oppdatering av planane i 2027. Gjenståande kunnskapshull og forslag til vidare arbeid vil bli vurdert i forbindelse med evalueringa av planarbeidet 2016-2021. Statlege ressursar til overvaking vil bli vurdert i dei ordinere budsjettprosessane.

Når det gjeld vassregionanes innspel knytt til behov for nye juridiske verkemiddel innan ein rekke områder, er dette vurdert i samband med det einskilde tema i kapittel 3 under.

2. Departementet si vurdering av planprosessen og innhaldet i regional plan for vassforvaltning i vassregion Møre og Romsdal

2.1 Om planprosessen

Arbeidet med regional vassforvaltningsplan skal følgje plan- og bygningslova sine generelle reglar om planlegging, mellom anna reglar om offentleg deltaking og informasjon, høyring og vedtak av plan. I tillegg har vassforskrifta særlege reglar om planlegging. Planen skal innehalde eit samandrag av offentlege informasjons- og høyringstiltak som er sette i verk, resultatane av desse og endringar i planen som følgjer av tiltaka.

I si tilråding til departementet har direktorata lagt til grunn at arbeidet med å oppdatere den regionale vassforvaltningsplanen for Møre og Romsdal vassregion har blitt gjennomført i tråd

med vassforskrifta og føringar. Vassregionmynda har hatt ein ryddig og oversiktleg planprosess, og invitert til møter og dialog før og etter høyring. Dei fleste innspel som direktorata har gitt i høyringa er teke til følgje. Direktoratata uttalar likevel at det synast å vere potensial for betre involvering/deltaking frå fleire av vassområdene/kommunane innan viktige tema der kommunane er myndigheit.

Departementet sluttar seg til direktorata sine vurderingar og anbefalingar knytt til planprosessen i Møre og Romsdal vassregion.

Samiske interesser har blitt involvert i arbeidet i vassregionen med oppdatering av planen.

2.2 Om innhaldet i planen

Hovudutfordringane i vassregionen er i den regionalt vedtekne planen oppgjeve til å vere vasskraft, fiskeri og akvakultur, jordbruk, avløp og urban utvikling. Vasskraft påverkar flest vassførekomstar i regionen og i alle vassområda. Det er òg utfordringar knytt til fysiske inngrep i vassførekomstar, som bekkelukking og endring av elveløp mv. I dei lågare strøka i regionen er fosfor og nitrogen frå landbruket ein stor påverknad på vatnet.

I tillegg er regionale prioriteringar synleggjort i planen: vassdrag med laks og sjøaure, miljøgift og ureina sjøbotn, landbruk og avløp, plastforsøpling i kyst og vassdrag, minstevassføring i Svorka/Bævra, Toåa og Skallelva/Oppdøselva gjennom vilkårsrevisjon, tiltaksoppfølging i Aura/Eira, Surna og Mørevassdraget.

I den regionalt vedtekne planen er det vidare oppgjeve at det er til saman 2450 vassførekomstar i vassregion Møre og Romsdal, fordelt på 1691 elver/bekker, 409 innsjøar, 118 grunnvatn og 232 kystvatn.

I den regionalt vedtekne planen er det mellom anna òg nemnt kor mange av vassførekomstane som i dag når miljømåla, kva målet for miljømåloppnåing i løpet av planperioden er, bruk av utsett frist etter vassforskrifta § 9 og mindre strenge miljømål etter vassforskrifta § 10.

3. Om dei enkelte påverknadane i vassregion Møre og Romsdal

3.1 Vasskraft

a) Nasjonale føringar og presiseringar på området

Regjeringa ynskjer å styrke omsynet til natur og miljø i vassdrag som er påverka av vasskraft, mellom anna gjennom krav til minstevassføring og gjennom restaurering av natur og artsmangfald langs vassdrag. Mykje norsk vasskraft som vart bygd ut i perioden 1950-1970 er no opna for revisjon. Tiltak som førar til endringar i kraftproduksjonen kan òg påleggjast ved innkalling eller omgjerung. Justering av vilkår kan gje betydelege miljøforbetringar. Samtidig grip sakane inn i den regulerbare vasskrafta som skaper store verdiar for Noreg. Slepp av minstevatn, og andre restriksjonar i drifta av kraftverka og magasinane, vil gje tapt kraftproduksjon og kan påverke reguleringsevne og stabilitet i nettet. Det er difor viktig å sikre ein riktig balanse mellom miljøforbetringar og omsynet til kraftproduksjon.

I brev med generelle nasjonale føringar av 19. mars 2019 frå Klima- og miljødepartementet går det fram at nasjonale føringar for vasskraft av 24. januar 2014 frå Olje- og energidepartementet og Klima- og miljødepartementet vil gjelde fram til desse blir oppdatert. At føringane frå 2014 vil gjelde òg for kommande planperiode vart presisert av departementa 9. juni 2020.

I dei generelle føringane frå 2019 vart det gjort klart at oppdateringa av vassforvaltningsplanane skal ta utgangspunkt i gjeldande planar. Miljømåla som er satt er i utgangspunktet meint å gjelde for heile direktivets levetid, men skal revurderast kvart sjette år. Ny kunnskap, endra forutsetningar, krava i vassforskrifta og nasjonale føringar kan gjere det naudsynt å gjere endringar for å sikre ei betre prioritering av innsatsen for å oppnå miljøforbetringar. Føringane peiker vidare på at det er viktig at grunnjevne endringar og konsekvensar av desse for vassmiljøet og for andre samfunnsinteresser går tydeleg fram av høyringsdokumenta og av dei vedtekne planane.

Dei nasjonale føringane for vasskraft frå 2014 skal sikre ein god balanse mellom miljøforbetringar og omsynet til kraftproduksjon. Godkjenninga av vassforvaltningsplanane i 2016 viser korleis denne balansen vart vurdert av den førre regjeringa.

I føringane frå 2014 vert det teke utgangspunkt i rapport 49:2013 som går gjennom alle konsesjonar som kan reviderast. Rapporten skil mellom vassdrag i kategori 1.1 (høg prioritet) og 1.2 (lågare prioritet), når det gjeld potensial for forbetring av viktige miljøverdiar opp mot kostnadane ved slepp av vatn/magasinstriksjonar. For å kunne vurdere mogleg redusert kraftproduksjon vart det i gjennomgangen nytta ein hydrologisk standardstorleik ("Q95") for minstevassføring. Det reelle krafttapet er likevel venta å bli betydeleg lågare, i tråd med erfaringar frå gjennomførte saker.

I dei nasjonale føringane er det lagt til grunn at vassdrag med klarast potensial for miljøforbetring til lågast mogleg kostnad skal prioriterast for miljøforbetring. Føringane slår fast at tiltak som medfører redusert kraftproduksjon som utgangspunkt berre skal leggjast til grunn for miljømål i dei høgt prioriterte vassdraga (1.1), men dersom vassregionane likevel meiner at vassdrag i kategori 1.2 eller andre vassdrag bør prioriterast, skal dette grunnjevast i forvaltningsplanen. Det bør utvisast forsiktighet med å foreslå innkalling og omgjerung som medfører produksjonstap, og forslag skal grunnjevast.

Dei nasjonale føringane slår vidare fast at miljømålet godt økologisk potensial (GØP) skal setjast basert på realistiske miljøtiltak (positiv nytte/kost). Der GØP ikkje kan oppnåast skal miljømålet setjast som unntak i tråd med vilkåra i vassforskrifta § 10 (mindre strenge miljømål). Vegledar 01:2014 om Sterkt modifiserte vassførekomstar beskriv framgangsmåten for fastsetjing av desse miljømåla, der forutsetninga om eit fungerande akvatisk økosystem står særleg sentralt for oppnåing av GØP. Saksbehandlingstid i enkeltsakene og forventa tid før eit tiltak gir ein målbar effekt, kan gjere det naudsynt å utsette måloppnåinga etter § 9 i vassforskrifta.

Den nasjonale godkjenninga har for fleire av dei oppdaterte planane ført med seg endringar samanlikna med prioriteringane i dei regionalt vedtekne planane. Det samla krafttapet i Noreg som kan følgja av miljøforbetrande tiltak er vurdert på ny og har påverka regjeringa si endelege godkjenning av den einsskildede planen.

Forbetring av økologien i vassførekomstane er hovudføremålet med vassforskrifta. Dette hindrar ikkje at andre omsyn (slik som landskap og friluftsliv) kan medverke til å få sett i gong revisjon, innkalling eller omgjerung etter vassdragslovgjevinga, sjølv om desse omsyna ikkje påverkar fastsetjinga av miljømålet.

Om tiltaka faktisk skal gjennomførast for å følgje opp den oppdaterte planen vert vurdert etter sektorlovverket etter ei meir grundig kost/nytte-vurdering (sjå kap. 1.4 over om den juridiske verknaden av godkjend plan). Dersom sektormyndigheitene si saksbehandling viser at nytteverdien er låg i forhold til kostnadane, vil tiltaket kunne bli avvist.

b) Status for vasskraft i regionen

Vasskraftproduksjonen i eit normalår er 7,7 TWh/år i Møre og Romsdal vassregion. Dei største vasskraftverka i regionen er Aura (1852 GWh, 290 MW), Trollheim (893 GWh, 126,6 MW) og Grytten (681 GWh, 143,5 MW).

Vasskraft er ei av hovudutfordringane i Møre og Romsdal vassregion og det som påverkar flest vassførekomstane i regionen. Det er 2329 vassførekomstane i vassregionen. Av desse er 505 registrert med påverknad frå vasskraft.

Talet på påverka vassførekomstane har auka sidan førre planperiode, mellom anna som følgje av ny inndeling av vassførekomstane. Totalt er 246 vassførekomstane vurdert til å vere sterkt modifiserte vassførekomstane (SMVF).

I 2016 vart 12 vassførekomstane i Møre og Romsdal vassregion godkjend av departementet med miljømål som kan føre med seg krafttap. Av desse hadde alle frist for måloppnåing i 2021.

c) Vassregionen sine vedtekne miljømål

Vassregionen har totalt prioritert 14 vassførekomstane med miljømål som kan gje krafttap. Ingen vassførekomstane er prioritert ned, og godkjende miljømål frå førre plan vidareførast. 8 vassførekomstane er ferdigbehandla og tatt ut av planen. Vassregionen prioriterer i tillegg miljømål som kan medføre krafttap i to nye vassdrag, Toåa og Oppdøselva/Skallelva. I Surna er vilkårsrevisjon avgjort, og vassdraget prioriterast heller ikkje i oppdatert plan frå regionen. Prioriteringane av miljømål som kan medføre krafttap i Aura er derimot vidareført frå førre plan, sjølv om vilkårsrevisjon her nyleg er avgjort.

Samla krafttap for å nå miljømåla tilsvarar 130 GWh, fordelt med 5 GWh innan 2027 og 125 GWh innan 2033.

d) Direktoratata si tilråding

NVE og Miljødirektoratet har i si tilråding tatt utgangspunkt i dei nasjonale føringane, og gjennomgått og vurdert kostnader og nytteverdi ved kvar enkelt av dei nye miljømåla i dei regionalt vedtekne planane som kan medføre krafttap. Det er nytta same metodikk som i rapport 49/2013. Direktoratata har òg vurdert dei vassførekomstane som vart godkjend i 2016 med miljømål som kan medføre krafttap som ikkje er omfatta av rapport 49/2013, då desse i 2016 ikkje i alle høve var gjenstand for ei kost-nyttevurdering. Vassførekomstane er deretter gruppert etter nivå av kost-nytte og grunngeving i planane.

Direktorata har i si tilråding anbefalt å vidareføre vassførekomstar frå godjeninga i 2016 der miljømålet ennå ikkje er nådd. Vassførekomstar frå 2016 som ikkje er vidareført er fjerna frå planane, enten fordi sektorvedtak er gjennomført, miljømålet er prioritert ned eller som følge av ein feil. Direktoratata visar til at vassregionane har prioritert om lag 70 nye vassførekomstar med høgare miljømål som kan medføre krafttap (fordelt på rundt 40 vassdrag/sakar). Talet på vassførekomstar som er vidareført frå 2016 kan avvike frå godkjenningsbrevane i 2016 fordi inndelinga i vassførekomstar har blitt endra.

Direktorata har som del av tilrådinga gjort ei analyse som viser konsekvensane nasjonalt for vasskraftsektoren ved ulike alternativ rangert frå lågt til høgt. Det lågaste alternativet omfattar berre vassførekomstar med miljømål som medfører krafttap som vart godkjent i 2016. Det høgaste alternativet omfattar vassførekomstar med miljømål som medfører krafttap som vart godkjent i 2016 i tillegg til alle nye vassførekomstar som vart prioritert av vassregionane. To alternativ ligg mellom lågaste og høgaste. Tabellen under viser konsekvensane i form av kostnader og nytte, samla sett for heile landet.

Alternativ	Tal på nye vassførekomstar	Kostnad	Nytte
-	-	Krafttap Q95*	Tal på nye vassførekomstar med høgast potensial for miljøforbetring
-	-	<i>GWh (min-maks)</i>	<i>VPS 4 og 5**</i>
Høgt	70	1185-2360	28
Middels høgt	40	1155-2115	22
Middels lågt	27	945-1805	14
Lågt	-	760-1500	-

* Den potensielle *kostnaden* vart beskrive som krafftap og er beregna basert på standardisert (Q95) vasslepp. Det reelle krafftapet er forventa å bli betydeleg lågare, særleg i store vassdrag.

** Den potensielle *nyttan* i form av miljøforbetring er vurdert av Miljødirektoratet og NVE ut frå verdi og påverknad av inngrepet, og sortert på ein skala frå 1-5, der VP5 er høgast. Metoden er beskreve i NVE rapport 49/2013.

Regionalt

NVE og Miljødirektoratet uttalar i si tilråding at prioriteringane av miljømål som kan medføre krafttap i Toåa og Skallelva er gjort med tilvising til dei nasjonale føringane, og er godt grunngeve ut frå ny kunnskap om elvemusling i Skallelva og tidlegare utelate kunnskap om Toåa som tilseier ei høgare prioritering enn i førre planperiode. Planen synleggjer anslått krafttap for nye prioriteringar, og det er gjort ei enkel vurdering av nytteverdien sett opp mot kostnadane.

Når det gjeld vidareføringa av prioriteringane av miljømål som kan medføre krafttap i Aura, vert det påpeika at vilkårsrevisjonen for Aura ved kgl.res. 23.06.2021 er avgjort, og at vassdraget difor ikkje kan prioriterast opp i neste planperiode.

Elles påpeikar direktorata at det ikkje er gjort nokon rangering av dei nye prioriteringane, men at det er få vassdrag i regionen som er prioritert med miljømål som kan medføre krafttap. Direktoratata vurderer difor at det er utvist ei viss forsiktighet når vassregionen no har prioritert ytterlegare nokre vassførekomstar med miljømål som kan medføre produksjonstap. Direktoratata meiner dette er innanfor dei nasjonale føringane med dei presiseringar frå NVE og Miljødirektoratet som er gjeve i brev til vassregionmyndigheitene 25. juni 2020 om at handlingsrommet for omprioriteringar er avgrensa.

e) Departementet sine vurderingar, generelle prinsipp og endringar

Generelle vurderingar for alle vassregionar

Departementet har i det følgande vurdert den samla verknaden av vassregionane sine forslag i tillegg til direktorata si tilråding opp mot dei nasjonale føringane. Vidare vert nokre sentrale prinsipp og endringar som må følgast opp etter godkjenninga omtala.

Miljømål som kan medføre krafttap

Dei nasjonale føringane for vasskraft vart i 2020 vidareført uendra frå 2014, og har i denne planperioden difor vore kjend gjennom heile prosessen for oppdatering av planane. Dette har bidrege til at planane samsvarar betre med dei nasjonale føringane enn i 2016. Det er ulikheiter mellom vassregionane i korleis føringane er følgt. Direktoratata peiker på at prioriteringar innan vasskraft er presentert på ulike vis og delvis er uklare. I fleire av dokumenta går det ikkje tydeleg fram kva vassførekomstar som er føreslått med miljømål som kan medføre krafttap. Kost-nyttevurderingar av miljømål og tiltak er i fleire tilfelle mangelfulle. Direktoratata har i si tilråding lagt vekt på å få til ein meir likearta framstilling som grunnlag for ei heilskapleg, nasjonal vurdering. Ei slik samla nasjonal tilråding frå direktorata var ikkje ein del av prosessen i 2016.

Miljømåla for sterkt modifiserte vassførekomstar (SMVF)

Rettleiaren for SMVF og dei nasjonale føringane skildrar prosessen og avvegingane for å kome fram til miljømålet for den einskilde vassførekomsten. Miljømåla for SMVF vert sette ut frå antatt verknad av summen av alle "realistiske tiltak". At eit tiltak er realistisk tyder at nytten for samfunnet vert vurdert som større enn kostnaden.

NVE og Miljødirektoratet har i si tilråding gjennomgått og vurdert kostnader og nytteverdi ved kvart enkelt av dei nye miljømåla i dei regionalt vedtekne planane som kan medføre krafttap etter same metodikk som i rapport 49/2013. Dei har etter same metodikk òg vurdert dei vassførekomstane som blei godkjent i 2016 med miljømål som kan medføre krafttap som ikkje er omfatta av rapport 49/2013. Vassførekomstane er deretter gruppert etter nivå av kostnytte og grunngeving i planane.

Det er i vedlegg 2 angjeve kva for sterkt modifiserte vassførekomstar som må gjennomføre tiltak som medfører krafttap for å nå målet om godt økologisk potensial (GØP). For dei vassførekomstane som ikkje får godkjent miljømål som medfører krafttap vert miljømålet endra til dagens tilstand ved denne godkjenninga. Dagens tilstand er lik GØP dersom alle realistiske tiltak er gjennomført og vassførekomsten har eit fungerande økosystem. Dersom dette ikkje er tilfellet skal miljømålet vere mindre strenge miljømål etter vassforskrifta § 10. Om dagens tilstand oppfyller minstemålet for GØP (fungerande akvatisk økosystem) eller ikkje, vil gå klart fram og vert oppgjeve i Vann-Nett. Departementet vil sikre at dette vert gjennomført etter godkjenninga og før planen vert rapportert til ESA. Departementet vil i samråd med Olje- og energidepartementet gje eit eige oppdrag til direktorata om dette.

Miljømål for naturlege vassførekomstar

Vassførekomstar som er prega av vasskraftutbygging skal ikkje peikast ut som SMVF dersom god tilstand allereie er nådd eller med rimelegheit kan nåast.

Det er oppgjeve i vedlegg 2 kva for naturlege vassførekomstar prega av vasskraftutbygging som med rimelegheit kan nå god økologisk tilstand (GØT) gjennom tiltak som kan gje krafttap. Dei andre vassførekomstane som i planen er sett som naturlege vassførekomstar, som er påverka av vasskraft og som ikkje med rimelegheit kan nå GØT grunna påverknad frå vasskraft er per definisjon SMVF. Det kan finnast realistiske tiltak for å betre miljøtilstanden òg for desse, men miljømålet er då eventuelt sett som GØP eller lågare (mindre strenge miljømål – MSM).

Bruk av tidsutsetjing

Det har ved godkjenninga vore behov for å nytte tidsutsetjing av måloppnåinga for fleire vassførekomstar. Kva tidspunkt ein ventar at målet vil vere nådd kjem an på fleire faktorar. Erfaringar frå fyrste planperiode viser at mange av sakane er komplekse og tar tid. Departementet har difor justert fristane for måloppnåing i tråd med vassforskrifta § 9 slik at planane kan vere realistiske å gjennomføre gjennom sektorvedtak. Det vil seie at enkelte vassførekomstar som i førre planperiode fekk tidsutsetjing til 2021, no får tidsutsetjing til 2027. Årsaka til utsetjinga er lenger saksbehandlingstid enn fyrst antatt. Når det gjeld måloppnåing for 2027, er den fastsett for vassførekomstar der den einskilde sak har kome lengst i behandlinga.

Vassførekomstar med godkjende miljømål som ikkje vil medføre krafttap

For vassførekomstar påverka av vasskraftproduksjon med miljømål basert på tiltak som ikkje medfører tap av kraftproduksjon, til dømes med heimel i standardvilkåra i vasskraftkonsesjonar (tersklar, fisketrappar, biotopjusterande tiltak og liknande), har

departementet godkjent desse i tråd med direktorata si oppdaterte tilråding 1. juni 2022, sjå vedlegg 3.

Om tiltaka faktisk skal gjennomførast vert vurdert etter sektorlovverket etter ei meir grundig kost/nytte-vurdering. Det vil òg kunne finnast effektive miljøforbetrande tiltak kor miljømålet likevel er satt til dagens tilstand. Det vil i enkelte vassførekomstar vere miljømål som tilsynelatande står i motstrid til allereie pålagde tiltak. At ei vassførekomst ikkje har fått godkjend eit miljømål som medfører tiltak, inneberer ikkje at allereie iverksette undersøkingar og/eller miljøforbetrande tiltak ikkje skal vidareførast eller at framtidige undersøkingar og/eller miljøforbetrande tiltak ikkje skal kunne påleggjast på vanleg måte etter lovverk eller standardvilkår. Miljøforbetringar kan påleggast uavhengig av godkjente miljømål.

Vassregionane har vist til at manglande naturforvaltningsvilkår i eldre vassdragskonsesjonar og konsesjonslause anlegg avgrensar handlingsrommet for kunnskapsinnhenting og miljøforbetrande tiltak som ikkje medfører krafttap i mange vassdrag. Det følgjer av Meld. St. 25 (2015-2016) *Kraft til endring* og Meld. St. 14 (2015-2016) *Natur for livet* at det skal greiast ut korleis dagens naturforvaltningsvilkår eller andre effektive verkemiddel, meir rasjonelt enn i dag kan gjerast gjeldande for i fyrste omgang vassdrag med konsesjon der det er kjende miljøproblem. Arbeidet held fram. Departementet påpeikar at der det ikkje finnast moderne naturforvaltningsvilkår, finnast det andre verkemiddel for å nå miljømåla.

Når det gjeld vassregionane si oppfordring om at innkalling og omgjerung i større grad takast i bruk, viser departementet til direktorata si tilråding, der direktorata nemner at dei har helde seg til rammene som er gjeve i dei nasjonale føringane, og krava til kunnskapsgrunnlag for bruk av innkalling og omgjerung. Departementet si godkjenning er gjort på bakgrunn av dei nasjonale føringane og direktorata si tilråding.

Departementet sine endringar

Departementet har vedteke å godkjenne dei vassførekomstane som inngår i direktorata sitt middels-lågt alternativ (sjå omtale under e) over). Etter at direktorata oversendte si tilråding er nokre saker ferdigstilt. Antall vassførekomstar som er godkjent avviker difor noko frå direktorata si tilråding.

Departementet har i vedlegg 2 ført opp dei vassførekomstar som med dette er godkjende med høgare miljømål enn dagens tilstand og som treng nye tiltak som kan medføre krafttap for å oppfylle miljømålet. Vassførekomstar som ikkje har fått godkjent miljømålet, og dette berre er basert på tiltak som medfører krafttap, får miljømålet endra til dagens tilstand ved denne godkjenninga.

Sett i høve med dei oppdaterte planane som er regionalt vedtekne reduserer godkjenninga talet på vassførekomstar med miljømål høgare enn dagens tilstand som medfører miljøforbetrande tiltak som kan påverke vasskraftproduksjonen. Departementet sine endringar er gjort på bakgrunn av dei nasjonale føringane og NVE og Miljødirektoratet si tilråding. Dei vassførekomstane som er godkjende sikrar etter departementet si vurdering ei riktig balanse mellom miljøforbetringar og omsynet til kraftproduksjon.

Når det gjeld vidareføringa av prioriteringane av miljømål som kan medføre krafttap i Aura vil departementet påpeike at vilkårsrevisjonen for Aura er avgjort ved kgl.res. 23.06.2021, og difor ikkje kan godkjennast med tiltak som føre til krafttap. Desse vassførekomstane ligg derfor ikkje inne i vedlegg 2.

f) Økonomiske og administrative konsekvensar

Kostnadane som følgjer av planen innan vasskraftsektoren er i form av tapt energiproduksjon, investeringskostnader ved ombygging og kostnader for andre tiltak.

Planen har likevel ikkje direkte verknad, det vil først vere etterfølgande sektorvedtak som medfører kostnader. Tiltak som medfører endringar i kraftproduksjon må påleggjast ved revisjon, innkalling eller omgjerung. Dette vil òg medføre administrative konsekvensar for både vassdrags- og miljømyndigheitene ettersom gjennomføring av tiltak for å nå miljømåla innan fristane vil krevje auka saksbehandlingskapasitet.

Samla krafttap for middels-lågt alternativ er i storleiksorden 850-1740 GWh. Krafttapet for alle dei prioriterte vassførekomstane er berekna etter ein teoretisk metode. Det reelle krafttapet ved sektorbehandling er forventa å bli betydeleg lågare, i tråd med erfaringar frå gjennomførte saker.

Ei forenkla noverdiberekning av det teoretisk berekna krafttapet gjev ei samla noverdi av krafttapet for middels-lågt alternativ på i storleiksorden 5950-12180 mill. kroner. Eit krafttap på 1 TWh er grovt anslått til om lag 7 mrd. kroner.

I sektormyndigheitene si etterfølgjande saksbehandling vil det bli gjort grundigare vurderingar av samla fordelar og ulemper ved dei enkelte tiltaka før endeleg avgjerd blir teke. Det kan da vise seg at tiltak ikkje er eigna eller har ei for høg kostnad i forhold til nytta. Det er ved godkjenninga gjort endringar i den regionalt vedteke planen for å avgrense konsekvensane for kraftproduksjonen, mellom anna som følgje av manglande kost-nyttevurdering.

For å oppnå miljømål som ikkje krev krafttap kan det vere aktuelt å pålegge tiltak etter standardvilkår i gitte konsesjonar eller liknande heimelsgrunnlag. Tiltaka som ikkje inneber krafttap er skissert å ha ei kostnad på nesten 300 mill. kroner. Direktoratet understrekar at kostnadsanslaga er basert på standardiserte sjablongverdiar pr. tiltak, og difor er usikre. Tala gjev berre ein indikasjon, då dei reelle kostnadane vil variere betydeleg. Meir presise kostnader vil fyrst verte avklart når sektormyndigheitene har skaffa til veie tilstrekkeleg kunnskap og utreia tiltaka gjennom saksbehandling. Dette kan føre til at føreslegne tiltak likevel ikkje blir gjennomført etter sektorbehandlinga fordi det ikkje har tilstrekkeleg nytte i forhold til kostnadane, og miljømål kan difor verte justert ned for neste planperiode. Å gje pålegg med heimel i standardvilkåra vil medføre administrative konsekvensar for miljømyndigheitene og vassdragsmyndigheitene.

3.2 Fiskeri og akvakultur

a) Nasjonale føringar og presiseringar på området

Dei nasjonale føringane for arbeidet med oppdateringa av vassforvaltningsplanane (2019) kapittel 5 angjev at eit oppdatert, tverrsektorielt felles kunnskapsgrunnlag om påverknaden frå akvakultur på villfisk i vassdrag med anadrom fisk er tilgjengeleg i Vann-Nett. Forslag til tiltak i vassforvaltningsplanar og tiltaksprogram etter vassforskrifta som følgje av påverknad frå lakselus og rømd oppdrettsfisk skal vere basert på dette kunnskapsgrunnlaget. Eventuelle tiltak skal fastsetjast av sektormyndigheita i tråd med relevant sektorregelverk.

b) Vedtekne miljømål og føreslegne tiltak i regionen

«Fiskeri og akvakultur» er nemnt som ein av dei største påverknadane i Møre og Romsdal sin regionale vassforvaltningsplan. Utfordringane er i stor grad knytt til lakselus og rømd oppdrettsfisk. Planen beskriv at opne anlegg slepp ut næringssalt og organisk stoff, men påpeiker at anlegga er plassert i gode resipientar og at dei fleste kystvassførekomstane er lite påverka av utsleppa. Planen beskriv vidare at auka mengder lakselus som følgje av oppdrettsaktivitet kan føre til redusert overleving hos laks og sjøaure. Det vert vist til at rømd oppdrettslaks kan ha negativ effekt på villaksens genetiske integritet og på lokale bestandar. Fleire anlegg er planlagd på land, og dette vil ifølgje planen auke produksjonen, samstundes som påverknaden på vassførekomstane ikkje aukar i særleg grad.

Planen inneheld 8 tiltak samt 7 supplerande tiltak innan akvakultur, og 2 tiltak for forbetring av vandrings- og spreingsveggar i vassdrag. Som tiltak mot lakselus nemner Mattilsynet mellom anna at dei kan nekte klarering av nye lokalitetar eller utvidelse av gamle lokalitetar. I vassdrag som er vesentleg påverka av rømd oppdrettsfisk har Fiskeridirektoratet foreslått 7 tiltak om overvaking av innslag av rømd oppdrettsfisk og 2 tiltak om uttak av rømd oppdrettsfisk. I planen er justeringar av total konsesjonsbiomasse i produksjonsområde 5 og 6 etter trafikklyssystemet, som blir bestemt av Nærings- og fiskeridepartementet, òg nemnt.

I fellesinnspellet frå vassregionmyndigheitene til direktoratsgruppa har vassregionmyndigheitene stilt spørsmål ved om dagens verkemiddel innan akvakultur er tilstrekkelege til å nå miljømåla. I mange regionar er det òg peikt på at tiltaksprogramma ikkje inneheld tilstrekkeleg med tiltak mot lakselus for å nå miljømåla, og at effektar på sjøaure ikkje er tatt med. Vidare har Vestland vassregion spesifikt bedt aktuelle departementet å vurdere om:

- trafikklyssystemet og lakselusforskrifta beskyttar vill laks og sjøaure i stor nok grad til at miljømåla på lakseførande strekning vert nådd.
- det er skissert tilstrekkeleg med tiltak for å nå miljømåla i område med vesentleg påverknad frå rømd oppdrettsfisk og/eller lakselus i Vestland.

c) Direktoratata si tilråding

Direktorata si tilråding på akvakulturområdet er ei generell tilråding og er ikkje knytta spesifikt til dei enkelte vassregionane.

Utslepp av organisk materiale og nærings salt frå akvakulturlokalitetar

Når det gjeld utslepp av organisk materiale og nærings salt frå akvakulturlokalitetar, forventar Fiskeridirektoratet og Miljødirektoratet at dei føreslegne tiltaka vil bidra til at miljømåla blir nådd i kystvassførekomstane som er vesentleg påverka av utslepp frå akvakultur. Direktoratata ser samstundes behov for å jobbe vidare med problemstillingar knytt til naturleg oksygenfattige fjordområde. Usikkerheit knytt til vurdering av påverknad frå akvakultur i naturleg oksygenfattig fjordområde blei løfta på møte mellom statsforvaltaren, Fiskeridirektoratet og Miljødirektoratet i Trøndelag vassregion i januar 2022. Problemstillinga er òg aktuell andre stader langs kysten.

Rømd oppdrettsfisk

Når det gjeld rømd oppdrettsfisk, vurderer Fiskeridirektoratet og Miljødirektoratet at fordi effektane av rømt oppdrettslaks på ville laksebestandar er kumulativ kan ikkje måla om å bevare bestandanes genetiske integritet og genetiske variasjon bli nådd med dei nivåa av rømd oppdrettslaks som overvakinga antydgar for mange vassdrag. På bakgrunn av dette har Fiskeridirektoratet og Miljødirektoratet vurdert at i vassdrag med dårleg eller svært dårleg tilstand for genetisk integritet så er vilkåra for utsett frist for å nå miljømåla til 2033 i tråd med vassforskrifta § 9 c) oppnådd, fordi det føreligger slike naturforhald at ein forbetring av vassførekomsten innan fristen ikkje lar seg gjennomføre. Nasjonalt gjeld dette til saman 57 vassdrag.

Direktorata nemner at Nærings- og fiskeridepartementet i tildelingsbrevet 2022 har gjeve Fiskeridirektoratet oppdrag om å utarbeide eit «*forslag til helhetlig og mer effektivt system for overvåking og uttak av rømt oppdrettsfisk i vassdrag. Nødvendige forskriftsendringer og utvikling av relevante verktøy, herunder en elvekatalog, skal være en del av dette arbeidet. Prinsippet om at forurenser betaler skal legges til grunn.*» Fiskeridirektoratet viser elles til at det etter akvakulturloven følgjer fleire plikter og krav med mål å forebygge rømming ved akvakulturanlegg. I 2021 har Fiskeridirektoratet hatt på høyring fleire forskriftsendringar som har som mål å forebygge rømming. Endringar i akvakulturdriftsforskrifta inneber mellom anna tydelegare ansvar og strengare plikter for vare- og tenesteprodusentar som gjennomfører risikofylte arbeidsoperasjonar på akvakulturanlegg. Vidare har det blitt gjort ein revisjon av krav til teknisk standard for akvakulturanlegg i sjø, innsjø og vassdrag (NYTEK23). Revisjonen gjev næringsaktørar større fleksibilitet i val av løysingar for å oppfylle forskriftas krav til rømmingssikker utforming og drift av akvakulturanlegga. Samstundes er det innført strengare kontrollkrav og vidare åtgang til å ileggje gebyr ved brot på regelverket. Begge forskriftsendringane er nyleg fastset av regjeringa.

Omtale av endringar i NYTEK-forskrifta kan lesast her: [Skjerper kravene for å hindre rømming av oppdrettsfisk - regjeringen.no](#). Omtale av endringar i akvakulturdriftsforskrifta (mm.) kan lesast her: [Nye krav i havbruksregelverket skal bidra til økt bærekraft - regjeringen.no](#).

Lakselus

Når det gjeld lakselus, uttalar Miljødirektoratet og Mattilsynet at verken ordninga med trafikksystemet eller Mattilsynets tiltak etter deira regelverk vil være tilstrekkeleg for å oppnå

miljømåla etter vassforskrifta i vassførekomstar vesentleg påverka av lakselus innan 2027. Regionale tiltaksprogram inneheld generelt få tiltak retta mot oppfølging av drift, pålegg mv.

Direktorata viser vidare til at det i mange regionar og i fellesinnspillet frå vassregionmyndigheitene er peikt på at tiltaksprogramma ikkje inneheld tilstrekkeleg tiltak mot lakselus for å nå miljømåla, og at effektar på sjøaure ikkje er tatt med. Mattilsynet informerer difor i tilrådinga om korleis dei arbeider med lakselus, kunnskapsgrunnlag og tiltak framover.

Effektane på bestandar av laksefisk

Når det gjeld effektane på bestandar av laksefisk, er det Miljødirektoratet si vurdering at tiltaksprogramma ikkje vil vere tilstrekkelege for å oppnå måla om minst god tilstand for villaks, og for å unngå vesentlege skadar på sjøaure og sjørøypopulasjonar i oppdrettsintensive område. Etter Miljødirektoratet si vurdering er det ikkje foreslått tilstrekkeleg med tiltak for å redusere utslepp av lakseluslarvar frå oppdrettsanlegga eller for å unngå ytterlegare innblanding av genar frå rømd laks i dei ville populasjonane. Miljødirektoratet nemner at dei bruker sine verkemiddel så langt dei kan, men at det ikkje er tilstrekkeleg for å kunne oppfylle miljømål etter vassforskrifta. Miljødirektoratet peikar vidare på at så langt er det berre effektar frå lakselus på atlantisk laks som er vurdert i planarbeidet. Miljødirektoratet meiner at det er minst like stor grunn til å ha fokus på sjøaure og sjørøye, ettersom dei artane antakeleg er meir sårbare for lakselus enn det villaksen er.

Miljødirektoratet uttalar avslutningsvis i tilrådinga at dei ikkje kan sjå at deira kommentar i høyringa om at ikkje «*føreslått tiltaksprogram vil være tilstrekkeleg til å sikre forbetring eller hindre forringing av tilstand for laks i områder med vesentleg påverknad frå rømt fisk eller lakselus*» har blitt tatt til følge i form av nye tiltak. Dei nemner samstundes at problemstillinga har blitt løfta, og viser til at det er behov for ei avklaring av dette på departementsnivå.

d) Departementet sine vurderingar og endringar

Når det gjelder rømd oppdrettsfisk, er departementet einig i Fiskeridirektoratet og Miljødirektoratet si vurdering av at fordi effekta av rømd oppdrettslaks på ville laksebestandar er kumulativ, kan ikkje måla om å bevare bestandanes genetiske integritet og variasjon nåast med dei nivåa av rømd oppdrettslaks som overvakinga tyder for mange vassdrag. Fordi det vil ta lang tid å gjenvinne den genetiske samansetninga i ville laksebestandar vil det heller ikkje vere mogleg å nå måla, uavhengig av tiltaksprogrammane. Departementet støttar difor direktorata si vurdering av at vilkåra i vassforskrifta § 9 c) er oppfylte, og at vassdrag med dårleg eller svært dårleg tilstand for genetisk integritet gis utsett frist til 2033 for å nå miljømåla. Nasjonalt gjeld dette til saman 57 vassdrag.

Avstemming av miljømål i Vann-Nett på bakgrunn av denne endringa vil gjerast av sentrale fagmyndigheiter før rapportering til ESA.

Når det gjeld utslepp av organisk materiale og nærings salt frå akvakulturlokalitetar, støttar departementet direktorata si vurdering at det er behov for å jobbe vidare med problemstillinga

knytt særleg til naturleg oksygenfattige fjordområde for å styrke kunnskapsgrunnlaget og tiltaksbehovet på dette området.

Når det gjeld påverknad frå lakselus vil departementet påpeike at det kan virke mot sin hensikt å fryse dagens lokalitetsstruktur gjennom å nekte kva som helst utviding eller nyetablering av lokalitetar, slik Mattilsynet har føreslått i tiltaksplanane for Møre og Romsdal og Vestland. Søknader om nyetablering eller endring må vurderast ut frå om dei kan bidra til å redusere påverknaden på dei enkeltbestandane som er sterkt påverka av lakselus. Kva som inneberer ei restriktiv tilnærming i konsesjonssaker, slik Mattilsynet beskriv som ein rettesnor i regionane Vestland og Møre- og Romsdal, vil avklarast gjennom den vanlege styringsdialogen til sektormyndigheitene.

Departementet viser vidare til vassregionmyndigheitenes spørsmål om dagens verkemiddel innan akvakultur er tilstrekkelege til å nå miljømåla i vassdirektivet knytt til lakselus og rømd oppdrettsfisk, og villaksnormens mål om god tilstand, som er integrert i vassforskriftas miljømål. I mange regionar er det òg peikt på at effektar på sjøaure ikkje er tatt med i vurderingane av påverknad. Vidare har Vestland vassregion bedt departementa vurdere om *«Trafikklyssystemet og lakselusforskrifta beskyttar vill laks og sjøaure i stor nok grad til at miljømåla på lakseførande strekning vert nådd»*.

Akvakultur er ein av dei største utfordringane i fleire vassregionar, og departementet meiner det er behov for nye tiltak knytt til lakselus og rømd oppdrettsfisk som kan bidra til å nå miljømåla. I Hurdalsplattformen er det slått fast at regjeringa ønsker å *«videreutvikle trafikklyssystemet»*. Hovudformålet med trafikklyssystemet er forutsigbar vekst i oppdrettsnæringa. Det er imidlertid dette systemet som set grenser for kor mykje villaks vi tillater dør i snitt i eit produksjonsområde pga. lakselus. Vekst tillates i områder lusepåverknaden på villaks er «akseptabel» iht. vedtekne grenseverdier. I område med «uakseptabel» påverknad kan produksjonen trekkjast ned. Vidare er miljøindikatoren i trafikklyssystemet i dag kun lakseluspåverknad på villaks. Det pågår vidare eit arbeid med eit heilskapleg og meir effektivt system for overvaking og uttak av rømd oppdrettsfisk og framtidige krav til felles løysning for å spore fisken.

På denne bakgrunn vil regjeringa iversette følgjande tiltak:

- Utreie korleis trafikklyssystemet påverkar arbeidet med å oppnå måla satt i kvalitetsnorm for villaks.
- Leggje eit løp for å utarbeide kriterie for å inkludere sjøaure i trafikklyssystemet.
- Utreie korleis lokalitetsstrukturen kan endrast med sikte på å beskytte enkeltbestandar av Atlanterhavslaks som er særleg utsette som følgje av lakselus.
- Følgje opp det pågåande arbeidet om eit heilskapleg og meir effektivt system for overvaking og uttak av rømd oppdrettsfisk og framtidige krav til felles løysing for å spore fisken.

3.3 Landbruk

a) Nasjonale føringar og presiseringar

Dei nasjonale føringane for arbeidet med oppdateringa av vassforvaltningsplanane (2019) kap. 6 stadfester at det er behov for forsterka innsats mot forureining frå jordbruk, og at det i område der iverksette tiltak ikkje er tilstrekkelege til at miljømålet god tilstand nåast, innførast meir forpliktande krav.

For å redusere påverknader frå jordbruket brukast både lokale, regionale og nasjonale miljøkrav, tilskot til frivillige tiltak og rådgiving. Regelverket omfattar mellom anna heimlar for at kommunen og statsforvaltarane kan stille strengare krav til miljøtiltak i særleg utsette områder, men desse heimlane er i liten grad teke i bruk.

Kommunen har heimlar i gjeldande gjødselvareregelverk til å stille meir restriktive krav til spreietidspunkt og spreieareal-/mengde ut frå situasjonen lokalt. Tilsvarande har statsforvaltarane heimel til å stille miljøkrav i særleg utsette område etter oppdatert delegasjon etter jordlova. Dei nasjonale føringane slår fast at statsforvalterne og kommunane sine heimlar til å stille krav til gjennomføring av miljøtiltak skal takast i bruk der det er naudsynt for at miljømåla etter vassforskrifta nåast innan 2027, og seinast innan 2033.

b) Vedtekne miljømål og føreslegne tiltak i regionen

Landbrukskapittelet i vassforvaltningsplanen og tilhøyrande tiltaksprogram gjev ei god oversikt over utfordringane i vassregionen og tiltak som er føreslått. Landbruket i vassregion Møre og Romsdal består i stor grad av grovfôrproduksjon og ca. 96 % prosent av jordbruksarealet blir nytta til dette. Landbruksproduksjonen er spreidd over hele fylket, spesielt i lågareliggjande strøk. Landbruk påverkar difor mange vassførekomstar. Landbruk er den tredje største påverknaden i regionen, og er nest størst i tre vassområde.

Planen beskriv at det finst lite data om avrenning frå skogbruket i Møre og Romsdal. På generelt grunnlag er skogbruksareala vurdert til å ikkje ha vesentleg påverknad på vasskvaliteten.

Planen beskriv at sjølv om jordbruket er ein stor påverknad i regionen, vil bruk av relativt enkle og kostnadseffektive grep som spreiiing av gjødsel i vekstsesong, betre lagring av gjødsel (kapasitet og plassering) og etablering av kantsone bidra til oppfylling av miljømåla. Dei aller fleste tiltaka innan landbruk i Møre og Romsdal vassregion er knytt til tap av næringsstoff og jord frå jordbruksareal (184 tiltak). Dei fleste av desse tiltaka gjeld miljøvennleg spreiiing av husdyrgjødsel (104 tiltak) og fangdammar (31 tiltak til 12,8 millionar).

Dersom ein klarar å gjennomføre alle tiltaka som er planlagt i perioden, antar vassforvaltningsmyndigheten at dette vil bidra til å redusere påverknad frå landbruk og ein truleg vil nå miljømåla.

c) Direktoratata si tilråding

I si tilråding vurderer Miljødirektoratet og Landbruksdirektoratet at for enkelte vassområder/vassførekomstar er det urealistisk å nå alle miljømåla i planperioden sjølv med maksimal tiltaksgjennomføring av føreslegne tiltak for landbruket. Direktoratata anbefalar at vassførekomstar som er i dårleg og svært dårleg tilstand grunna eutrofi får utset frist for måloppnåing. Samstundes understrekar dei at utstrekt bruk av utset frist på vassførekomstar som har dårleg eller svært dårleg tilstand ikkje bør medføre at det ikkje blir registrert og iverksett tiltak.

Direktorata vurderer mellom anna òg at dagens omfang av vassmiljøtiltak som støttes av midlar over regionalt miljøtilskot i landbruket (RMP) og tilskot til spesielle miljøtiltak (SMIL) ikkje er tilstrekkeleg for at jordbrukets del av naudsynt tiltaksgjennomføring for å nå miljømåla kan gjennomførast innan tidsfristane. Når det gjeld vassregionmyndigheitens etterlysing av revidert nasjonalt regelverk for lagring og bruk av husdyrgjødsel, peikar direktorata på at arbeid med revisjon av gjødselvareforskrifta er i gang, og at nasjonale føringar frå 2019 er tydelege på at det skal innførast meir forpliktande krav i område kor iverksette tiltak ikkje er tilstrekkelege til at miljømålet god tilstand nås innan fristane.

Landbruksdirektoratet og Miljødirektoratet anbefalar at relevante styresmakter i vassregionen vidarefører samarbeidet for å vurdere å innføre regional forskrift der landbrukspåverknad er for stor til at vassdirektivets miljømål god tilstand nåast innan fristen med dagens innsats, og vidareutviklar ein realistisk pakke med vassmiljøtiltak i vassområde med særlege utfordringar som gjer det sannsynleg at miljømåla kan nåast innan 2027 (eller innan 2033 for vassførekomstar gjennom bruk av utsett frist).

Direktorata skriv vidare i sin tilråding at dei registrerer at det er jobba lite med påverking frå skogbruk i planarbeidet til no, og vil vurdere korleis dette kan tas inn i arbeidet med oppdatert kunnskapsgrunnlag og vegleing fram mot neste oppdatering av planane i 2027.

d) Departementet si vurdering og endringar

Jordbruk er framleis ei av hovudpåverknadane på vatnet i Noreg, og ei av hovudårsakene til at miljømåla ikkje er nådd for mange av vassførekomstane. Jordbruk er òg nemnt som ein av hovudutfordringane i vassregion Møre og Romsdal.

Departementet vil understreke at det er viktig at dei nasjonale føringane frå 2019 følgast opp. Det er behov for ei betydeleg styrka innsats mot forureining frå landbruk i planperioden 2022-2027 for å oppnå målet om god tilstand i alle landbrukspåverka vassførekomstar. Dette inneber at kommunane og statsforvaltarane i større grad må ta i bruk sine heimar etter det til ein kvar tid gjeldande regelverket for å stille krav til gjennomføring av miljøtiltak i område der det er naudsynt for å nå miljømåla etter vassforskrifta. I gras- og husdyrområde slik som dominerer i Møre og Romsdal er heimlar hos kommunane om strengare krav til spreietidspunkt og -mengde særleg relevant.

Departementet har forståing for at vassregionane etterlyser revidert gjødselregelverk. Revisjon av dei nasjonale reglane for lagring og bruk av gjødsel i gjødselvareforskrifta er

sentralt for å redusere påverknaden frå jordbruk på vassførekomstane. For å nå målet om god tilstand for landbrukspåverka vassførekomstar vil arbeidet med å revidere regelverket vere høgt prioritert av regjeringa i tida som kjem. Departementet viser samstundes til høve hos kommunen etter gjeldande regelverk, om å innføre strengare krav til spreietidspunkt og spreieareal/-mengde. Departementet viser til at lokale forskrifter som gjev utvida tidsfrist for spreiring utan nedmolding om hausten, er innført i fleire kommunar i vassregionen. Høvet til å setje strammare frist for haustspreiring eller spreiemengde er derimot i liten grad teke i bruk, noko som kan vere aktuelt i vidare arbeid og innanfor gjeldande gjødselregelverk.

Når det gjeld vassregionane si etterlysing av ei auke i tilskotsrammar til frivillige vassmiljøtiltak, blir desse fastsett i dei årlege jordbruksforhandlingane gjennom løyvingar til tilskotsordningane Regionale miljøprogram (RMP) og Spesielle miljøtiltak i jordbruket (SMIL). I årets jordbruksavtale vart tilskotsordninga RMP styrka med 185 mill. kr. Av dette er 70 mill. kr. øymerka til frivillige vassmiljøtiltak i fylka som drenerer til Oslofjorden. Resten av RMP-midlane er det opp til fylka å prioritere bruken av. I 2020 vart om lag 30 prosent av midlane nytta til frivillige vassmiljøtiltak. I årets jordbruksavtale vart SMIL auka med 23 mill. kr. til totalt 170 mill. kr. Det er kommunane som prioriterer bruken av midlane, og i 2021 vart 42 prosent nytta til tiltak for å redusere avrenning til vatn. Departementet nemner og at det i årets jordbruksavtale blei satt av 1,8 mill. kroner til NIBIO, som saman med NIVA skal gjere naudsynnte forbetringar i TEOTIL (modell for teoretisk berekning av fosfor- og nitrogentilførsler i Noreg).

Når det gjeld vassregionanes etterlysing av ny heimel for krav i særleg utsette område, viser departementet til at dette allereie er på plass ved ei oppdatert delegering frå Landbruks- og matdepartementet til statsforvaltaren i 2020 etter jordlova (*Forskrift 21. desember 2020 nr. 3048 om delegering av myndighet til å fastsette regionale krav om miljøforsvarlig drift av jordbruksareal til statsforvalteren etter jordlova § 11*).

Trass i ei betydeleg auke i innsatsen i planperioden 2022-2027, vil det bli vanskeleg å nå målet om god tilstand i alle landbrukspåverka vassførekomstar. Departementet støttar direktorata si vurdering om at det urealistisk å nå alle miljømåla i planperioden sjølv med maksimal tiltaksgjennomføring, og at vassførekomstar som er i dårleg og svært dårleg tilstand grunna eutrofi får utsett frist for måloppnåing. Dette skyldast mellom anna høgt fosfornivå i jord som krevjar mange års innsats med redusert fosforgjødsling for å nå miljømåla, og dermed «slike naturforhold at en forbedring av vannforekomsten innen fristen ikke lar seg gjennomføre», jf. vassforskrifta § 9. Departementet vil samstundes understreke at den utsette fristen for desse vassførekomstane ikkje inneber at desse ikkje får iverksett tiltak. Det er tvert imot særleg viktig at det raskt setjast i verk kraftfulle tiltak her.

Departementet har med dette gjort endringar i planen som inneber at vassførekomstar som er i dårleg og svært dårleg tilstand grunna eutrofi får utsett frist for måloppnåing til 2027-2033. Avstemming av miljømål i Vann-Nett vil gjerast av sentrale fagmyndigheiter før rapportering til ESA.

Når det gjeld påverking frå skogbruk er departementet einig i at direktorata skal vurdere korleis dette kan tas inn i arbeidet med oppdatert kunnskapsgrunnlag og vegleing fram mot neste oppdatering av planane i 2027.

3.4 Avløp

a) Nasjonale føringar og presiseringar på området

Utslepp frå avløpssektoren er i hovudsak regulerte ved regelverk heimla i forureiningslova og vass- og avløpsanleggslova, særskilt forureiningsforskriftas del 4 og 4A. Det er heimel i regelverket for kostnadsdekning av naudsynte investeringar, drift, vedlikehald, kontrollar mv.

Dei nasjonale føringane for arbeidet med oppdateringa av vassforvaltningsplanane (2019) angjev at kommunane skal kartleggje og følgje opp utslepp frå avløpsanlegg som dei er myndigheit for, gje pålegg og setje i verk tiltak for å sørge for at utslepp vert reinsa. Statsforvaltaren skal sjå til at utslepp frå avløpsanlegg som fell inn under deira myndigheitsområde vert reinsa i tråd med krava. Målsettinga skal vere at alle anlegga oppfyller forureiningsforskriftas reinsekrah slik at miljømåla etter vassforskrifta kan nåast innan 2027, og seinast innan 2033.

Miljødirektoratet har bedt statsforvalterne om å skjerpe praksisen med å stille krav til sekundærreinsing for å sikre betre fjerning av organisk materiale frå avløpsvatnet, og har presisert at det ikkje lenger er grunnlag for å gje utsett frist for primærreinsing for utslepp av avløpsvatn til kysten frå Skagerrak og nordover. Statsforvaltaraneer òg bedt om ein strengare oppfølging av kommunar og interkommunale avløpselskap som framleis ikkje har etterkomme krava til primærreinsing eller andre reinsekrah sett i forskrift og løyver.

b) Vedtekne miljømål og føreslegne tiltak i regionen

Det er generelt store utfordringar i avløpssektoren. I Noreg som heilheit er punktutslepp frå reinseanlegg og diffuse utslepp frå spreidd avløp på høvesvis 2. og 6. plass som påverknad på kystvatn. Utslepp frå spreidd avløp på elver og innsjøar er på høvesvis 4. og 6. plass som påverknad. Halvparten av befolkninga er tilknytt reinseanlegg som ikkje oppfyller krav til reinsing, og for mange av dei mindre anlegga manglar det opplysningar om dette. Dette skyldast i hovudsak at anlegga ikkje har blitt oppgradert i takt med økt belastning og reinsekrah, og at det offentlege leidningsnett fornyast for sakte.

Utslepp frå avløp er ein stor påverkar på kystvassførekomstane i Møre og Romsdal vassregion. Møre og Romsdal er eit av dei tre fylka med størst del av befolkninga som berre har mekanisk reinsing eller direkteutslepp, og difor har størst del som ikkje oppfyller reinsekrah eller kor oppfyljing av reinsekrah er ukjent (SSB rapport 2021/39). Planen omfattar tiltak for avløp i byar og tettstadar og spreitt busetnad, og er eit steg i riktig retning for å ta tak i etterslepet på leidningsnett og reinseanlegg. Dette gjeld særleg utslepp frå nokre av dei store tettbygde områda. Likevel, vil tiltaka truleg ikkje være nok i denne planperioden for å oppfylle miljømål i fleire vassførekomstar. Etter planperioden vil det framleis vere fleire kommunar som ikkje opprettheld reinsekrah. Fleire kommunar har utfordringar med å følgje opp avløpssektoren, som tilsyn, oppfølging og oversikt over spreidd avløp.

Vassregionmyndigheita beskriv at økonomiske ressursar, manglande politisk vilje til å gjennomføre avløpstiltak, samt mangel på kompetanse gjer det utfordrande å få planlagt og gjennomført tiltak.

c) Direktoratata si tilråding

I si tilråding nemner Miljødirektoratet mellom anna at dei største utfordringane på avløpssektoren som er identifisert, er forhold som har oppstått grunna manglande vedlikehald og oppgradering av naudsynt infrastruktur over tid. I tillegg har kommunanes oppfølging av sine delegerte oppgåver som forureiningsmyndigheit etter forureiningsforskrifta kap. 12 og 13 vore mangelfull. Miljødirektoratet anbefalar at statsforvaltaren og vassregionmyndigheitene vidarefører samarbeidet med kommunane på avløpsområdet, og sikrar god politisk forankring i kommunale planar.

Miljødirektoratet peikar på at avløp og landbruk må sjåast i samanheng når det gjeld eutrofi. Videre har direktoratet anbefalt at vassførekomstar som er i dårleg eller svært dårleg tilstand grunna eutrofi får utsett måloppnåing. Etter oppdrag frå Klima- og miljødepartementet leverte Miljødirektoratet ei tilleggsvurdering 1. september 2022 om avløp og om det er realistisk å nå miljømåla for førekomstar som ikkje har god tilstand på grunn av utslepp frå avløp. I tilrådinga understrekar direktoratet at det for mange jordbruksområde er samansett påverking frå landbruk, spreitt avløp og kommunalt avløp. Det tek likevel særleg lang tid før tiltak innanfor landbruket får effekt, og utsett frist for måloppnåing knyttast difor til eit tiltak innan jordbruket.

Når det gjeld førekomstar som ikkje har god tilstand og den viktigaste påverknaden er avløp meiner direktoratet at det må gjerast ei individuell vurdering av kvar førekomst ut frå korleis tiltaks om settast inn og effekten av dei. Miljødirektoratet anbefalar at det for vassførekomstar som ikkje er i god tilstand og den viktigaste påverknaden er utslepp frå avløp, bør det leggst opp til eit utvida tiltaksnivå for å oppfylle miljømåla.

Miljødirektoratet meiner at kommunane i Møre og Romsdal vassregion har mykje å gå på når det gjeld å følge nasjonale føringar for avløp og å oppfylle reinsekrav. Miljødirektoratet saknar ei oversikt over, samt omtale av, om reinsekrav er oppfylt på dei større avløpsanlegga i tiltaksprogrammet. Tiltaka og kostnadane i planen gjenspeiler ikkje det store etterslepet og manglande oppfylling av reinsekrav på avløpsanlegga.

I si tilråding anbefalar Miljødirektoratet at statsforvaltaren og vassregionmyndigheita vidarefører samarbeidet med kommunane på avløpsområdet, for å sikra at tiltaksprogrammet som eit minimum inneheld tiltak som er vedteke i kommunane sine planar, tiltak som kommunane er pålagt av statsforvaltaren, og at alle vassområda legg inn kartlegging av separate avløp der denne oversikta ikkje finnast. Ein bør vurdere om det er område der det vil vere ein fordel at fleire kommunar går saman om å løyse utfordringane.

d) Departementet sine vurderingar og endringar

Utslepp frå avløp er ein av dei fem største påverknadane på vassførekomstane i Noreg. Det er store utfordringar innan avløpssektoren nasjonalt og mange kommunar har eit avløpssystem som ikkje er i tråd med regelverket. Avløp er òg ein av hovudutfordringane i vassregion Møre og Romsdal.

Departementet vil understreke at det er viktig at dei nasjonale føringane frå 2019 følges opp. Det er behov for ei betydeleg styrka innsats innanfor avløpssektoren i mange kommunar. Kommunane må sørge for betre oppfølging av sitt ansvar som forureiningsmyndigheit (alle avløpsanlegg etter kapittel 12 og 13 i forureiningsforskrifta) og sikre vedlikehald og oppgradering av nødvendig infrastruktur i takt med ny arealbruk og vekst i kommunane. Departementet forventar at kommunane framover sett av betydelege ressursar for å raskare gjennomføre naudsynte tiltak på avløpsområdet. Fleire kommunar bør vurdere interkommunalt samarbeid for å løyse utfordringane på området.

Statsforvaltar må òg prioritere å følgje opp avløpsanlegg innanfor sitt område (alle anlegg etter kapittel 14 i forureiningsforskrifta) for å sikre at utslepp gjennomgår tilstrekkeleg reinsing.

Vassregionmyndigheitene foreslår i sitt fellesinnspel revisjon av avløpsdelen i forureiningsforskrifta då kommunane opplever at lovverket avgrensar deira oppfølging på avløpsområdet. Departementet viser til Miljødirektoratets vurdering og at forslaget truleg kjem av ei misforståing av kommunens rolle som forureiningsmyndigheit. Kommunane kan gjennom behandling av konkrete sakar stille strengare krav enn forskrifta. Departementet vurderer at forskrifta ikkje er avgrensande for kommunanes moglegheit til å ivareta vassmiljøet. Når det gjeld forslaget om ein sektorlov for vassbransjen vis departementet til at forslag til endring i vass- og avløpsanleggslova som er til behandling i Klima- og miljødepartementet langt på veg vil etterkomme dette.

Vassregionmyndigheitene ønskjer vidare at staten bidreg med økonomisk stønad til kommunane på avløpsområdet. Kommunen er ansvarleg for å dekke utgiftene til bygging, drift og vedlikehald av kommunale avløpsanlegg, og kan fullfinansiere dette gjennom gebyr. Det er i tråd med prinsippet om at forureinar skal betale.

Departementet meiner at kommunane har dei juridiske og økonomiske verkemiddel på plass for å gjennomføre tiltak på avløpsområdet.

Når det gjeld Miljødirektoratet si anbefaling om at vassførekomstar som er i dårleg og svært dårleg tilstand grunna eutrofi får utsett frist for måloppnåing, støtter departementet direktoratet si tilleggsvurdering 1. september 2022 om avløp, og viser elles til vurderingane om utsett frist grunna eutrofi i kap. 3.3 om landbruk over.

Departementet har med dette gjort endringar i planen som inneber at vassførekomstar som er i dårleg og svært dårleg tilstand grunna eutrofi får utsett frist for måloppnåing til 2027-2033.

Avstemming av miljømål i Vann-Nett vil gjerast av sentrale fagmyndigheiter før rapportering til ESA.

3.5 Ureining frå industri, nedlagte gruver, ureina grunn og ureina sjøbotn

a) Nasjonale føringar og presiseringar på området

Rammer for arbeidet med forureining ligg hovudsakeleg i forureiningslova med tilhøyrande forskrifter. Formålet med lova er å verne miljøet mot forureining og å redusere forureining og avfall. Forureining skal ikkje skade naturens evne til produksjon og sjølvfornyng. Forureiningslova fastset òg prinsippet om at forureinar skal betale. Ansvarleg myndigheit skal sørge for tiltak for å hindre ulovleg forureining, og eventuelt stanse eller avgrense verknadene. Innhold av miljø- og helseskadelige stoffer i produkter reguleres i hovudsak etter produktkontrolllova.

Av Meld. St. nr. 27 (2016-2017) Industrimeldinga, Klimaplanen 2021-2030 og Meld. St. nr. 36 (2020-2021) Energimeldinga går det fram at det er ønskjeleg med ein industri i vekst, samstundes som det skal kuttast i utslepp for å nå klima- og berekraftsmål.

Forureiningsmyndigheita tillét utslepp etter forureiningslova § 11, etter ei skjønnsvurdering. Til støtte i vurderinga inngår mellom anna bransjespesifikke dokumenter med beste tilgjengeleg teknologi og tilhøyrande utsleppsnivå, vassforskrifta, naturmangfaldlova og andre forskrifter.

Utslepp frå forureina grunn og forureina sediment følgjer i hovudsak forureinar betaler-prinsippet, med pålegg retta mot eigar eller forureinar, etter forureiningslova. Det blir òg gitt noko statleg støtte etter nærare kriterium. Arbeidet med forureina sediment følgjer hovudprioriteringane i handlingsplanen for opprydding i forureina sjøbotn som finnes i Meld. St. nr. 14 (2006-2007) *Sammen for et giftfritt miljø – forutsetninger for en tryggere fremtid*. Arbeidet er langsiktig.

b) Vedtekne miljømål og føreslegne tiltak i regionen

Møre og Romsdal vassregion har ei rekke område med lang industrihistorie, kor mange vassførekomstar nær desse framleis er påverka av historisk ureining lagra i sediment, i tillegg til aktive industriutslepp. Svært mange av dei noverande industribedriftene ligg i etablerte industriområde der det over lang tid har vore industrielle aktivitetar med tilhøyrande skipstrafikk og hamnedrift. Dagens tilstand i ei rekke vassførekomstar skylder difor ofte historisk ureining som ligg lagra i sediment, og som i større eller mindre grad påverkar vassøyla og biota. Avrenning frå historisk grunnureining i industriområda kan òg bidra til dette. I mange av desse tilfella er det vanskeleg å avgjere kven som er ansvarleg for forureininga eller den ansvarlege eksisterer ikkje lenger.

Det er framleis naudsynt med fokus på opprydding av ureina grunn for å kunne nå miljømåla i løpet av planperioden. Det er òg viktig at tiltak i ureina grunn sjåast i samanheng med andre tiltak, for å kunne vurdere om miljømåla vil nåast.

Av tiltak om opprydding i ureina sjøbotn foreslått i vassforvaltningsplanen, er dei fleste opprydding i sjøbotn ved skipsverft som er prioritert for oppfølging i samsvar med handlingsplanen for opprydding i ureina sjøbotn. Skipsverfta er sjølve ansvarlege for å greie ut om ureining i sjøbotn utgjør ein uakseptabel risiko for menneske og miljø. I dei tilfella der dette er situasjonen, skal ansvarleg for verksemda sette i gang tiltak og rydde opp for eigen kostnad. All opprydding i ureina sjøbotn vil føre til ei forbetring av miljøtilstanden slik at miljømåla lettare nåast.

c) Direktoratata si tilråding

Det er vurdert at miljømålet ikkje vil bli nådd for mange vassførekomstar i løpet av planperioden. Miljødirektoratet meiner det er behov for å vurdere om det i det heile tatt er mogleg å nå miljømålet for enkelte vassførekomstar, og at det ikkje er realistisk å nå miljømål om god kjemisk og økologisk tilstand i planperioden i vassførekomstane kvar det er registrert ein påverknad frå nedlagde gruver. Vassførekomstane med påverknad frå forureina sjøbotn vil ikkje nå miljømåla i den kommande perioden då dette òg avhenger av andre påverkarar. Det er eit varierende kunnskapsgrunnlag for forureina sjøbotn, og dette vil krevje ytterlegare kunnskapsinnhenting før ytterlegare tiltaksvurdering.

Langsiktig plan og kontinuerlege mindre reduksjonar vil ikkje sikre at miljømåla for dei industripåverka vassførekomstane i Møre og Romsdal nåast i planperioden, og Miljødirektoratet meiner det er viktig at vassforvaltningsplanane bidreg til å auke kunnskapen om ulike påverkarar der det er uklare ansvarsforhold.

Miljødirektoratet tilrår at planane justerast med bruk av § 9 for alle vassførekomstar med påverknad frå nedlagte gruver, kvar det i planane i dag både er brukt unntak etter vassforskrifta §§ 9 og 10.

Møre og Romsdal fylkeskommune er usamd i miljøtiltak knytt til 13 verft i regionen då tiltaka ikkje er tydelege på at dei føreset ekstern finansiering. Miljødirektoratet meiner det ikkje er grunn til å fråvike prinsippet om at forureinar betaler i arbeidet med oppfølging av ureina grunn og sjøbotn ved dei prioriterte skipsverfta. Forutsetninga for tiltak må endrast, da dette strider mot forureinar betaler-prinsippet og tidlegare avgjorte klager.

d) Departementet sine vurderingar og endringar

Departementet støttar Miljødirektoratet si vurdering i tilrådinga om å nytta utsett frist etter vassforskrifta § 9 for vassførekomstar påverka av nedlagde gruver, der tilstanden er dårlegare enn god.

Når det gjeld arbeidet med opprydding i forureina sjøbotn så følgjer dette handlingsplanen for opprydding i forureina sjøbotn som ble lagt fram i St.meld. nr. 14 (2006-2007) *Sammen for et giftfritt miljø – forutsetninger for en tryggere fremtid*. Så langt det er rimeleg skal pålegg etter forureiningslova nyttast som eit verkemiddel for å sikre at utgreiing og oppryddingstiltak vert gjennomført på land og i sjøbotn som er forureina med miljøfarlege stoff. Forureiningslova og forureinar betaler-prinsippet er eit viktig berande prinsipp i norsk og internasjonal klima- og

miljøforvaltning. Departementet ser ingen grunn til å fråvike dette prinsippet i arbeidet med oppfølging av forureina grunn og sjøbotn.

I enkelte tilfelle er det likevel aktuelt at staten gir tilskot til opprydding. Det blir avgjort konkret i kvart enkelt tilfelle om kriterium for tildeling over tilskotspostane er oppfylt. Situasjonar der det er aktuelt at staten gjev midlar er til dømes der den ansvarlege ikkje kan identifiserast, ikkje er betalingsdyktig eller av andre grunnar ikkje kan stå for ei god opprydding, der det er naudsynt for å medverke til ei samla opprydding eller anna tiltaksgjennomføring i eit område, eller der det av andre grunnar er urimeleg at den ansvarlege skal dekkje alle kostnadene.

Det er behov for vurdering av viktigaste påverkingskjelder, ytterlegare kunnskap om ulike påverkarar der det er uklare ansvarsforhold, nytte-kostnadsanalysar av tiltak, vurdering av tiltaksbehov og eventuelt nye verkemiddel til neste rullering av planen.

Det er etter departementet si vurdering usikkert om mål om god tilstand vil kunne nåast innan 2027 for vassførekomstar påverka av forureina sjøbotn, der opprydding i den forureina botnen er avgjerande for å betre tilstanden, og der opprydding ikkje enno er sett i gang eller ventast sett i gang snart. Vassførekomstane påverka av forureina sediment får dermed utsett frist etter vassforskrifta § 9, då måloppnåing innan 2027 òg avheng av andre påverkarar.

Ved oppdatering av plan vil miljømål og aktuelle tiltak i vassførekomstar med forureina grunn bli vurdert på ny med oppdatert kunnskap.

Når det gjeld ueinigheita knytt til dei 13 verfta i Møre og Romsdal, vurderer departementet i tråd med Miljødirektoratets tilråding, at forutsetninga om ekstern finansiering for tiltak må endrast, fordi dette strider mot forureinar betaler-prinsippet og tidlegare avgjorte klager. Departementet har med dette gjort endringar i den regionalt vedtekne planen.

3.6 Samferdsle

a) Nasjonale føringar og presiseringar på området

Dei nasjonale føringane for arbeidet med oppdateringa av vassforvaltningsplanane (2019) kapittel 9 angjev at vassforskrifta skal følgjast opp ved at alle transportetatane og underliggjande verksemdar gjennomfører miljøforbetrande tiltak i alle vassførekomstar der det er naudsynt for å nå forskrifta sine miljømål innan fristane. Etatane og underliggjande verksemdar skal minimere dei negative effektane på naturmangfald og vassmiljø, mellom anna ved å unngå forureining, minimere arealbruk og fokusere på desse temaa i planlegginga og i dagleg drift.

Nasjonal transportplan (NTP) presenterer regjeringas transportpolitikk. Den gjeldande NTP (Meld. St. 20 (2020-2021) Nasjonal Transportplan 2022-2033), presiserer at «*Vannforvaltningsplanene er regionale planer og skal legges til grunn for statlig planlegging og virksomhet i vannregionen, jf. vannforskriften § 29 og plan- og bygningsloven § 8-2. Nye*

infrastrukturtiltak som kommer i inngrep med elver, innsjøer, grunnvann og kystvann skal vurderes etter vannforskriften § 12.», samt at «Vannforskriften følges blant annet opp ved at transportetatene og underliggende virksomheter gjennomfører miljøforbedrende tiltak i alle vannforekomster der det er nødvendig».

b) Vedtekne miljømål og foreslegne tiltak i regionen

Dei vanlegaste negative påverknadene frå samferdselssektoren gjeld forureining av vassførekomstar, og fysiske inngrep i vassførekomstar inkludert vandringshinder for fisk og andre organismar som lever i vatn. Relevante tiltak gjeld særskild metode og bruk av kjemikaliar og salt under drift og vedlikehald av infrastruktur og utbetring av vandringshinder.

I Møre og Romsdal har mellom anna Statens vegvesen foreslått eit tiltak for utbetring av fiskepassasje, og det er 12 tiltak knytt til fylkesveg. Minst seks slike tiltak er lagt til kommunane, men det er usikkert kor mange av dei som er knytt til kommunal veg. For riksveg er dei fleste vandringshinder utbetra i førre planperiode.

Ingen vassførekomstar har fått utsett frist eller mindre strenge miljømål som følgje av påverknad frå samferdsel.

c) Direktoratata si tilråding

Statens vegvesen vurderer at rammene for utvikling av planane i stor grad er følgt, og at planane visar det formelle og faglege grunnlaget. Den generelle omtala og foreslegne tiltak i planane er innanfor føringane for samferdsle.

Statens vegvesen påpeiker at underliggende verksemdar ikkje har hatt i oppdrag å bidra til å synleggjere påverknadar frå eiga verksemd eller strekkingar dei har ansvar for. Statens vegvesen fekk ikkje deltatt fullt ut i arbeidet med planen og tiltaksprogrammet. Tiltaksprogrammet har difor ein noko mangelfull omtale av vegtiltak med prioriteringar og omtale av foreslegne og aktuelle tiltak.

Tiltak i kystvatn i tiltaksprogramma er i vesentleg grad knytt til handtering av avfall i hamnar og forureining frå båtpuss. I desse tilfella er det kommunen som er verkemiddeleigar, og hamneansvarleg med fleire er utførande. Tiltaka knytt til riksveg gjeld i stor grad reinsing av tunnelvaskevatt, og vil bidra til enten å oppnå miljømåla eller oppretthalde god miljøtilstand i vassdraga.

Jernbaneverket understrekar behov for å jobbe vidare med å avklare rollar og ansvar innan feltet for å vurdere deltaking i vidare arbeid og oppfølging av tiltak nærmare.

d) Departementet sine vurderingar og endringar

Statens vegvesen er sektormynd og deltar i vassregionutvalet og direktoratsgruppa. Samferdselsdepartementet har tre store infrastrukturselskap, Banenor SF, Avinor AS og Nye Veier AS. Dei har best kompetanse på vasskvaliteten nær sine anlegg. Ettersom desse ikkje er sektormyndigheitar, kan ikkje dei delta i vassregionutvalet (jf. § 22 i vassforskrifta), men kan delta i referansegruppa. Dei blir heller ikkje invitert til direktoratsgruppa. Dette medfører mindre moglegheit for deltaking frå infrastukturselskapa i arbeidet med oppdatering av dei

regionale vassforvaltningsplanane. Det er derfor grunn til å anta at planane ikkje er helt dekkjande når det gjelde omtalen av påverking og behov for miljøtiltak knytt til samferdsel.

Samferdselsdepartementet og Klima- og miljødepartementet vil avklare korleis infrastrukturselskapa betre kan inkluderas i arbeidet med vassforvaltningsplanar. Dette gjeld gjennomføring av eksisterande planar og den kommande revisjonen for 2028-2033.

Dersom miljømåla skal bli nådd i 2027 bør samferdselsetatane og statsforvaltaren supplere godkjend plan med vidare kartlegging av påverknader og intensivere gjennomføringa av naudsynte miljøforbetrande tiltak undervegs i planperioden. Dette bør skje i dialog med underliggende verksemdar og vassregionmyndigheitene, og vil leggje grunnlaget for at neste runde med oppdaterte planar for 2028-2033 blir dekkjande òg for samferdsel.

Departementet gjer ingen endringar i planen på området.

3.7 Framande organismar

a) Nasjonale føringar og presiseringar på området

Dei nasjonale føringane for arbeidet med oppdateringa av vassforvaltningsplanane (2019) angjev at anbefalingane i den tverrsektorielle tiltaksplanen om nedkjemping av framande skadelege organismar (2020) samt gjeldande handlingsplanar skal leggjast til grunn i arbeidet vassforvaltningsplanar.

Regjeringas tiltaksplan "*Bekjempelse av fremmede skadelige organismer 2020-2025*" utgjer eit verktøy for auka kartlegging og overvaking, og prioritering av tiltak mot framande skadelege organismar. Desse tiltaka vil ikkje bli synleggjort i tiltaksprogramma nå, men vil til dels setjast i verk i gjennomføringsperioden og dels leggje grunnlaget for ytterlegare tiltak i planperioden 2028-2033. Det skal i følgje tiltaksplanen føretakast ein prioritering av framande organismar og tiltak mot desse. Det skal òg utarbeidast eit sett med kriterium for prioritering av tiltak mot framande organismar i vassførekomstar, samt prioriteringar for kvar vassregion. Tiltaksplanen legger òg opp til ei auka satsing på bruk av miljø-DNA for kartlegging og overvaking av framande organismar.

Når det gjeld påverknaden frå lakseparasitten *Gyrodactylus salaris* skal Miljødirektoratet sin handlingsplan mot arten leggjast til grunn for miljømålfastsettinga.

For kongekrabbe er det etablert eit særskilt forvaltningsregime gjennom Meld. St. 40 (2006-2007) *Forvaltning av kongekrabbe* og Meld. St. 17 (2014-2015) *Evaluering av forvaltninga av kongekrabbe*. Det er fastsett ei målsetjing om i størst mogleg grad å avgrense vidare spreiding av kongekrabbe i norske havområde vest for 26°Ø, og leggje til rette for næringsutvikling i eit kvoteregulert område aust for dette. Stortingsmeldingane legger føringar for kva tiltak som kan føreslåast innan og utanfor det kommersielle fangstområdet.

b) Vedtekne miljømål og foreslegne tiltak i regionen

Framande artar er oppgjeve til å ha vesentleg effekt på mange vassførekomstar i alle vassregionar. Framande artar i ferskvatn er i langt større grad inkludert i planane enn førekomstar i kystvann.

I Møre og Romsdal vassregion er det planlagt tiltak for å nedkjempe lakseparasitten *Gyrodactylus salaris* i Driva-regionen. Tiltaket omfattar klorbehandling og fiskesperre. Frist for måloppnåing vart utsett i førre planperiode for vassdraga påverka av *Gyrodactylus salaris*, og er i oppdatert plan òg gitt utsett frist. Tiltaksprogrammet omfattar òg tiltak for å nedkjempe førekomstar av ørekyt, harr og gjedde. Fleire tiltak er retta mot å hindre spreining av framande artar, mellom anna signalkreps.

c) Direktoratet si tilråding

Miljødirektoratet og Fiskeridirektoratet vurderer at tiltaka føreslått i dei regionale vassforvaltningsplanane i vassførekomstar med framande fiskeartar oppgjeve til å ha vesentleg effekt på miljøtilstanden, oftast er overvaking. Framover bør registrering av framande artar og forslag til tiltak for nedkjemping av desse prioriterast. Direktoratet vurderer vidare at dei fleste tiltaksprogramma har ein mangelfull omtale av framande fiskeartar.

Nedkjemping av *Gyrodactylus salaris* er eit prosjekt styrt av Miljødirektoratet og Mattilsynet. I dag er det berre to regionar igjen som er infisert av parasitten. Den eine er Driva-regionen i Møre og Romsdal. Framdriftsplanen er her klar. Nedkjempinga av parasitten i denne regionen skal etter planen gjennomførast i 2022 og 2023. Den andre regionen er Drammensregionen i Viken. Òg her er framdriftsplanen klar, og det planleggast nedkjemping i 2025 og 2026.

Når det gjeld pukkellaks-nedkjemping er det framleis usikkert korleis utviklinga av spreininga av pukkellaks vil arte seg, ifølge direktoratet. Med utgangspunkt i tidlegare utvikling kan pukkellaks bli eit problem i alle vassdrag i Noreg. Dette vil krevje ein betydeleg innsats frå myndighetene og private aktørar. Miljødirektoratet har etablert eit prosjekt som mellom anna skal vurdere og foreslå metodar for uttak av pukkellaks i norske vassdrag.

Når det gjeld framande marine artar følgjer arbeidet med stillehavsausters handlingsplanen for stillehavsøsters i rapport M-588 (2016). «Havnespy» (*Didemnum vexillum*) blei oppdaga på Vestlandet i 2020, og grunna såpass nyoppstarta arbeid er ikkje konkrete tiltak avklart. Det er satt i gang ei kunnskapssamanstilling på framande marine artar i samband med handlingsplanen for nedkjemping av framande skadelege organismar. Dette blir gjort for å få betre overvaking av framande marine artar, og tidlegare kunne avdekkje nyetableringar. Miljødirektoratet anbefalar at det prioriterast å betre overvakinga av framande artar i utsette hamneområde.

d) Departementet sine vurderingar og endringar

Når framande organismar først har etablert seg er det svært vanskeleg å nedkjempe desse. Førebyggjande tiltak er viktig for å hindre ytterlegare spreining av framande organismar. I denne samanhengen viser departementet òg til effektive nasjonale verkemiddel for å førebyggje spreining av framande organismar, som regelverket om framande organismar under

naturmangfaldlova og handlingsplanar mot mellom anna framande fiskeartar, stillehavssøsters og handlingsplan mot *Gyrodactylus salaris*. Det er òg krav om reinsing av ballastvatn under den internasjonale ballastvatn-konvensjonen. Reinsekravet er teke inn i forskrifta for ballastvatn.

Fleire vassforvaltningsplanar peiker på at det er behov for verkemidlar i form av betre kartlegging og tiltak, auke i midlar, auka kompetanse og vidare utvikling av regelverket. Vassregionmyndigheitene meiner i sitt felles innspel at det bør vere mogeleg å registrere introduserte artar som ikkje ligg inne som ein eiga parameter i Vann-Nett, som mink.

Departementet vil i denne samanheng minne om regjeringas tiltaksplan som eit nyttig verktøy for vassregionane. Tiltaksplanen "*Bekjempelse av fremmede skadelige organismer 2020-2025*" legg til rette for meir kartlegging, overvaking og prioritering av tiltak. Desse tiltaka er eit grunnlag for vidare tiltak i kommande planperiode. Kriterium for prioritering av tiltak mot framande organismar i vassførekomstar, og prioriteringar for kvar vassregion skal utarbeidast. Klima- og miljødepartementet vil vidare vurdere, i samråd med Miljødirektoratet, moglegheitene for å registrere introduserte artar som ikkje ligg i Vann-Nett som ei eiga parameter.

Når det gjeld vassregionanes ynskje om auka midlar til kartlegging, forskning og nedkjemping av framande artar, vil departementet vurdere dette i dei ordinere budsjettprosessane.

Departementet gjer ingen endringar i planen på området.

3.8 Badevatn og drikkevatt

a) Nasjonale føringar og presiseringar

Vassførekomstar identifisert som drikkevasskjelder skal beskyttast mot forringing, slik at omfanget av reinsing ved produksjon av drikkevatt reduserast, som angjeve av dei nasjonale føringane for arbeidet med oppdateringa av vassforvaltningsplanane (2019). Omsynet, og tiltak for å beskytte slike vassførekomstar, skal avklarast gjennom dei regionale vassforvaltningsplanane.

Kommunane skal ivareta omsynet til drikkevatt i arealdelen til kommuneplanar, ved å avsetje omsynssoner med tilhøyrande planavgjerdsjar. Mattilsynet er høyringsinstans og har rett til motsegn til slike planer. Omsynet til drikkevasskjelder er også regulert gjennom drikkevattforskrifta. Eigar av vassverk, som i dei fleste tilfelle er kommunen, er forplikta til å gjennomføre farekartlegging og vurdere tiltak for beskyttelse for råvasskjelder. Ved vurdering av kvalitet for badevatn oppmodast det til kommunar å bruke Normer for friluftsbad.

Miljødirektoratet har utarbeida vegleiing om beskytta område, og saman med relevante direktorat utvikla kartløysningar der kommunane kan registrere kjelder for drikkevatt og bade plassar med tilhøyrande beskyttande tiltak.

I 2019 sendte Miljødirektoratet brev til kommunane om registrering av badeplassar i den nye innmeldingsløysinga og i 2020 sendte Miljødirektoratet og Mattilsynet brev til kommunane om registrering av omsynssoner for drikkevatt i den nye innmeldingsløysinga. I tillegg har Folkehelseinstituttet utarbeida eit forslag til kriteriesystem for drikkevatt (råvatn), både for overflatevatn og grunnvatn, med sikte på innfasing i klassifiseringssystemet i neste planperiode.

b) Vedtekne miljømål og føreslegne tiltak i regionen

Godkjenningsdokumenta i 2016 peikte på at vassforvaltningsplanane den gong ikkje innehalde ei oversikt over dei beskytta vassførekomstane, det rettslege grunnlaget for statusen som beskytta område, eller særlege miljømål med utgangspunkt i grunnlaget for vern.

Det er meir fokus på drikkevatt og badevatn i dei oppdaterte vassforvaltningsplanane enn det var i førre runde. Mattilsynet har bidrege til dei regionale vassforvaltningsplanane med beskrivingar av status på drikkevassområde og med beskriving av beskyttande tiltak.

Arbeidet med å få registrert omsynssoner for drikkevatt og badeplassar/badevasskvalitet er nemnt i planane og vassregionmyndigheita har oppfordra dei kommunar som ikkje har registrert sine omsynssoner og badeplassar til å gjere det.

Ei rekke tiltak som er gjennomført for å beskytte drikkevatt er ikkje innarbeida i vassforvaltningsplanen for Møre og Romsdal, slik dei nasjonale føringane forutset.

c) Direktoratets tilråding

Sjølv om drikkevatt og badevatn er betre beskrive i denne utgåva av vassforvaltningsplanane er det framleis manglar. På drikkevassområdet ville det ha vore ei forbetring dersom Mattilsynet i større grad bruker vassforskrifta i samband med beskyttelse av råvasskjelder, og at arbeid etter drikkevassforskrift og plan- og bygningslov vert synleggjort på eit systematisk vis frå Mattilsynet sin side. Nokre av manglane skyldast at direktorata ennå ikkje har fått på plass eit kriteriesystem med miljømål for drikkevasskjelder. Kommunane må fram til då komplettere innregistreringen av omsynssonar og badeplassar i innmeldingsløysingane.

d) Departementet sine vurderingar og endringar

Departementet understrekar viktigheita av at arbeidet med å beskytte drikkevasskjelder og badevatn intensiverast, slik at krav i mellom anna regelverk og nasjonale føringar vert oppfylt.

Departementet gjer ingen endringar i planen på området.

3.9 Særskilt om andre tema i vassforvaltninga

Andre tema som er omtalt i fleire av dei regionale vassforvaltningsplanane med tiltaksprogram omfattar mellom anna restaurering, tiltak mot plastforsøpling og mikroplast og kommunal arealplanlegging.

Restaurering av andre vassdragsinngrep

Det er ikkje gjeve eigne nasjonale føringar for restaurering av vassdrag. I 2015 fekk likevel Miljødirektoratet i oppdrag frå departementet å opprette eit restaureringsprosjekt under Direktoratgruppen for vassforvaltning, for å styrkje samarbeidet om restaurering og leggje til rette for gjennomføring av norsk satsing på restaurering. Prosjektet har deltaking frå både statlege myndigheiter, vassregionmyndigheiter, statsforvaltarar og kommunar.

I 2020 vart dette følgt opp med eit oppdrag om å utarbeide eit forslag til strategisk plan for restaurering av vassdrag for perioden 2021-2030, for å bidra til oppfylling av Noreg sine forpliktingar etter vassdirektivet, i synergi med arbeidet med dei regionale vassforvaltningsplanane. Strategiens mål-år 2030 svara til mål-åra for FN's berekrafts-delmål 6.6 og 15.1 og restaurering av ferskvatnets økosystem, FN's tiår for restaurering, og EUs biodiversitets-strategi med mål om restaurering av 25.000 km vassdrag med tilhøyrande flaumsonar og våtmarker for å oppfylle vassdirektivets mål. Strategien er òg ein oppfølging av Norsk handlingsplan for naturmangfald (Meld. St. 14, 2015-2016) som peiker på at forbetring av tilstand i samhøve med vassforvaltningsplanane er eit av dei viktigaste tiltaka for å følgje opp det internasjonale målet om å restaurere minst 15 % av forringa økosystem.

Direktoratsgruppa sitt forslag til nasjonal strategi for restaurering av vassdrag 2021-2030 vart overlevert departementet i september 2021. Forslaget til målsetting er å restaurere minst 15 % av forringa vassdrag i Noreg i perioden 2021-2030, og reversere den negative trenden slik at vi i 2030 restaurerer vassdrag i en høgare takt enn vassdrag forringast. Det vart i forslaget til strategi foreslått å følgje opp med ein dynamisk handlingsplan som oppdaterast årleg, som kan peike på kandidatvassdrag eigna for heilskapleg restaurering, og som inneheld konkrete tiltak innan dei tre innsatsområda. Departementet har gjeve si tilslutning til den føreslegne strategien for restaurering av vassdrag, og gjeve Miljødirektoratet klarsignal til å gå vidare med å utarbeide ein handlingsplan.

Det er foreslått ei rekkje restaureringstiltak i dei regionalt vedtekne oppdaterte planane. Tiltaka omfattar både restaureringstiltak knytt til vasskraft, samferdsel og landbruk, og restaurering av andre vassdragsinngrep. Direktoratata anslår at det totale talet på restaureringstiltak i dei oppdaterte planane er omlag 1.600 tiltak.

Departementet viser til at direktorata i si tilråding informerer om at dei i forbinding med restaureringsprosjektet under direktoratsgruppa vil sjå nærare på tiltaka som er foreslått i planane for å bruke dette som eit av utgangspunkta for ein nasjonal handlingsplan som skal utarbeidast. Departementet viser òg til at direktorata nemner at det i restaureringsprosjektet vil vere viktig med størst mogleg synergi med arbeidet med oppdatering av vassforvaltningsplanane, og at det vil vere ein fordel om vassforvaltningsplanane på ein tydeleg og oversiktleg måte bidreg til å synleggjere kvar det er foreslått restaureringstiltak.

Vassregionmyndigheitene har i sitt fellesinnspill ynskjer om auka og betre innretta tilskotsordningar for å restaurere vassdrag, og etterlyser òg fleire verkemiddel for å ivareta og restaurere kantsoner.

Når det gjeld tilskotsordningar viser departementet til tilskotsordninga «*Tilskot til vassmiljøtiltak – generell vassforvaltning*», der miljøforbetrande tiltak og særleg restaureringstiltak med formål å betre miljøtilstanden i vatn er høgt prioritert. Tilskotsordninga var i 2021 og 2022 på rundt 23 mill. kroner. Der det er ein ansvarleg tiltakshavar blir det ikkje gjeve tilskot etter ordninga, da det i utgangspunktet er tiltakshavar sjølv som skal ta kostnaden med å gjennomføre tiltak og undersøkingar etter forureiningsbetaler prinsippet. Departementet viser vidare til at det finst ein rekke andre finansieringsordningar for restaurering av vassdrag, som går fram av vedlegg 1 til den nasjonale restaureringsstrategien.

Direktorata anbefaler i si tilråding departementet om å vurdere ei auka satsing på tilskotsordninga for å restaurere vassdrag. Departementet tek innspelet med seg inn i dei ordinere budsjettprosessane.

Når det gjeld vassregionens innspel knytt til kantsoner, viser departementet, som direktorata i si tilråding, til den aukande oppmerksomdom om kantsonenes betydning for heilskapleg forvaltning av vassdraga. Det har dei siste åra mellom anna kome på plass ein vegleiar frå NVE, Vegleiar nr 2-2019 *Kantvegetasjon langs vassdrag*, og tydelegare signaler, sjå mellom anna Vannportalen.no: [Kantvegetasjon i regionale vannforvaltningsplaner og kommunal arealplanlegging](#). Departementet viser òg til at direktorata nemner at kantsoner òg vil bli eit naturleg element i den vidare oppfølginga av nasjonal strategi for restaurering av vassdrag.

Plastforureining – plastavfall og mikroplast i miljøet

Noregs politikk overfor plastforureining vart sist presentert samla i Noregs plaststrategi som lagt fram i august 2021. Den beskriv prioriterte tiltak og verkemidlar både nasjonalt og internasjonalt, og under dei ulike sektorane. Her forklarast òg kva som meinast med plastforureining og plastforsøpling. Rettsleg sett kan plastavfall på avvegar vere både forsøpling og/eller forureining i forureiningslovas forstand. Generelt nyttast omgrepet plastforureining som eit samleomgrep både for plastavfall og mikroplast i miljøet. Omgrepet forsøpling (marin forsøpling – forsøpling av kyst og hav) brukast om både plastavfall og annet avfall i miljøet.

Plastforureining er inkludert i dei regionale vassforvaltningsplanane for planperiode 2022-2027, som eit hovudtema eller ei prioritering i dei fleste regionane. Per i dag har ein ikkje kvalitetselement i vassforskrifta som er knytt til plastforureining (verken makro- eller mikroplast), difor er det ikkje mogeleg å inkludere dette i vurdering av tilstand eller vasskvalitet. Det vil ta tid å avgjere om og på kva måte plastforureining skal takast inn i arbeidet med vassforskrifta. Miljødirektoratet vil på sikt utarbeide anbefalingar om kva kvalitetselement tiltaka mot plast skal knytast til. Miljødirektoratet la i 2020 til rette for at frivillige tiltak mot makro- og mikroplast kan registrerast i Vann-Nett, utan at det knytast til

kvalitetselementar, som eit pilotprosjekt. Difor er òg enkelte tiltak mot plast registrert for planperioden 2022-2027.

Direktorata viser til at fleire fylker og høyringspartar har kome med konkrete forslag knytt til plastforsøpling. Dette gjeld både juridiske og økonomiske verkemiddel. Direktorata ser at det for en del av temaa finnast eit handlingsrom innanfor eksisterande juridiske verkemiddel som ikkje er fullt ut tatt i bruk. Miljødirektoratet har bidrege med ein generell tekst om plast til tiltaksprogrammet og vassforvaltningsplanane, som er teke til følgje i alle regionane.

Departementet viser til at sjølv om det ikkje er innført nokon kvalitetsmål under vassforskrifta, kan tiltak under vassforvaltningsplanane vere nyttig bidrag til reduksjon og førebygging av plastforureining både i vassførekomstane og samla på regionalt og nasjonalt nivå.

Departementet viser til at arbeidet mot plastforureining har høg prioritet i regjeringa. Fleire tiltak har nyleg kome på plass og fleire er under førebuing. Under nemner vi nokre av dei som vi vurderer kan vere av særleg relevans ut frå høyringsinnspel og direktoratas oppsummering.

Senter mot marin forsøpling, Marfo, vart 1. januar 2022 ein etat under Klima- og miljødepartementet. Marfo har mellom anna ansvar for dei digitale nettbaserte verktøya Rydd og Rent Hav, som skal vere hjelpemiddel for myndigheiter og andre i oppryddingsarbeidet. Marfo har i 2022 opprette eit nasjonalt samhandlingsråd innan opprydding, der statsforvalterane er representert gjennom Statsforvaltaren i Agder og Statsforvaltaren i Troms og Finnmark.

Vassregionmyndigheitene ber i sitt felles innspill om «økte og bedre innrettede tilskudd til rydding langs kyst og vassdrag». Marfo evaluerer i 2022 innrettinga av tilskotsordninga for tiltak mot marin forsøpling, og greier ut mogelege tiltak for styrkja samordning og logistikk rundt opprydding, etter oppdrag frå Klima- og miljødepartementet. Departementet arbeider og med ei meir heilskapleg vurdering av midlane på dette området i lys av både statlege og private kjelder.

Departementet viser til at Miljødirektoratet har starta fyrste del av eit nasjonalt program for overvaking av mikroplast i vassmiljøet som skal utviklast vidare. Fleire kartleggings- og overvakingstiltak i Noreg bidreg med data som er relevante for overvaking av plastavfall i miljøet. Miljødirektoratet vurderer nå òg korleis dette kan dragast nytte av i oppretting av eit nasjonalt program òg for overvaking av makroplast i miljøet.

Fiskeridirektoratet la vidare i mars 2021 fram ein handlingsplan som omfattar mange viktige tiltak mot marin forsøpling både frå fritidsfiske, fiskeri og akvakultur. Status rapporterast på Fiskeridirektoratets heimesider. Fleire av tiltaka er veldig konkrete, og aktuelle òg for ferskvassførekomstar i tillegg til kyst og hav.

I høyringsprosessen har det òg kome innspel om tiltak overfor landbruksplast. Klima- og miljødepartementet vedtok nyleg krav til utsortering og materialgjenvinning av

landbruksplast. Det er aktuelt for Landbruksdepartementet å vurdere ytterlegare tiltak overfor landbruksplast i samarbeid med Klima- og miljødepartementet.

Kommunal arealplanlegging

Departementet vil òg nemne ei del forhold knytt til kommunal arealplanlegging. Dei nasjonale føringane for arbeidet med oppdateringa av vassforvaltningsplanane (2019) kapittel 2 angjev at kommunen si arealplanlegging er svært viktig for å nå målet om god tilstand i norsk vatn. Gjennom arealplanlegginga kan kommunen setje restriksjonar på arealbruken for å ivareta naturmiljøet i og langs vassdrag, innsjøar, fjordar og sjøområde, inkludertr vassmiljø.

Departementet har òg kome med ei presisering om kommunanes oppgåver og ansvar i vassforvaltninga, i april 2021. I presiseringa peikast det mellom anna på vassområdekoordinatorane som ein felles ressurs og kompetanse for kommunane i vassområda, som hjelper kommunane med deira ansvar og oppgåver i vassforvaltninga, og bidreg til bred deltaking og god informasjon.

Miljødirektoratet skal utgjeve ein vegleiar om vassmiljø i arealplanlegging, og har utgjeve ein vegleiar om vassmiljø i konsekvensutredning. Mattilsynet har utgjeve ein temavegleiar om omsyn til drikkevatt i kommunalt, regionalt og statleg samarbeid. I nasjonale forventningar til regional og kommunal planlegging 2019-2023 er det ei tydeleg forventning om at fylkeskommunane og kommunane tek omsyn til og beskyttar drikkevasskjelder i sin planlegging, slik at behovet for reinsing ved produksjon av drikkevatt reduserast.

Fylkeskommunane har innarbeida tilnærma like retningslinjer for kommunanes arealplanlegging i dei regionale vassforvaltningsplanane. Dette er viktig for å unngå at endra arealbruk og nye tiltak bidreg til at miljømåla ikkje nås.

Direktorata vurderer at regionale planretningslinjer kan vere eit godt grep for å løfte fram vassforvaltningsplanens betydning for kommunal arealplanlegging, og dermed bidra til auka måloppnåing. Regionale retningslinjer er ikkje juridisk bindande men fleire av punkta følger av eksisterande lover, forskrifter og statlege planretningslinjer.

Klima- og miljødepartementets reviderte vegleiar for vassforskrifta § 12, presiserer at paragrafen kjem til bruk også ved utarbeiding og behandling av kommune(del)plan, regional plan og statleg arealplan. Vurderingane av villkåra i § 12 bør føretakast tidleg i ein planprosess, slik at omsynet til vassmiljøet blir teke i betraktning ved utarbeiding av planforslag.

Vassregionmyndigheitene seier i sitt felles innspel at det er behov for innlemming av handtering av overvatn og vassmiljø i kommunale planer, vegleiing knytt til klimatilpassing og handtering av overvatn, og ein nasjonal eksempelsamling på korleis det skal planleggast langs vassdrag og sjøområde for å ivareta godt vassmiljø. Direktoratgruppen for vassforvaltning planlegg å arbeide med tverrsektoriell vegleiing om vassmiljø i arealplanlegging og med ein eksempelsamling om bruk av § 12.

Vassregionmyndighetene uttrykker òg at det er meldt behov for eit finansieringssystem for handtering av overvatn. Fleire av desse spørsmåla var tema i NOU 2015: 16 *Overvann i byer og tettsteder – Som problem og ressurs*. NOU-en vart følgt opp med forslag til endringar i plan- og bygningslova, byggteknisk forskrift, forureiningslova og vass- og avløpsanleggslova. Forslag til endringar i forureiningslova og vass- og avløpsanleggslova vart sendt på høyring i mars 2020 og er til behandling i Klima- og miljødepartementet. Forslag til endringar i plan- og bygningsloven blei sendt Stortinget i juni 2022. Kommunal og distriktsdepartementet vil vedta endringar i byggesaksforskrifta og byggteknisk forskrift før lovendringane trer i kraft.

4. Økonomiske og administrative konsekvensar

Vassforvaltingsplanen skal innehalde eit samandrag av den økonomiske analysen av vassbruk som er påkravd i vassforskrifta § 15, jf. vedlegg III, og skal mellom anna innehalde ei vurdering av den mest kostnadseffektive kombinasjonen av tiltak som skal inngå i overslag over potensielle kostnadar i tiltaksprogrammet, jf. vassforskrifta § 25.

Mange sektormyndigheiter har i oppdateringa av vassforvaltningsplanane forsøkt å leggje inn kostnadsanslag, samt beskriving av samfunnsmessig og miljømessig nytte, og det føreligg no kostnadsanslag for ein betydeleg større del av tiltaka enn i 2016. Tross i at det no er meir samanheng mellom påverknad og tiltak, og ei betre beskriving av kostnad og nytte, er det framleis ikkje gjeve eit fullstendig bilete over kostnadane for tiltaksgjennomføring.

Departementet vil i denne samanheng understreke at heimlane for å gjennomføre dei miljøforbetrande tiltaka er nedfelte i eksisterande lovgjeving. Dette omfattar både grunnleggjande tiltak som følgjer av gjeldande lover og forskrifter, og eventuelle supplerande tiltak som er naudsynt for å oppfylle miljømåla. Vassforskrifta set rammer for vassforvaltinga, men ho endrar ikkje gjeldande ansvarsdeling mellom dei ulike sektormyndigheitene. Det er sektormyndigheitene som, innanfor sine ansvarsområde, har ansvar for å utgreie tiltaka og premissane for fastsetjing av miljømål. I sektormyndigheitene si etterfølgjande sakshandsaming etter relevant regelverk vil det bli gjort ytterlegare avklaringar og grundigare og meir konkrete vurderingar av dei samla fordelane og ulempene ved dei enkelte tiltaka før endeleg avgjerd om eventuell tiltaksgjennomføring vert teke. Det kan då vise seg at alternative tiltak er betre eigna for å oppnå miljømålet. Det kan òg vise seg at tiltak ikkje kan gjennomførast, då dei ikkje er eigna eller har ein for høg samfunnskostnad i forhold til nytta for samfunnet, eller at fleire av dei føreslegne tiltaka ikkje er eigna for å oppnå miljømålet.

I dei tilfella det er trong for nye verkemiddel, til dømes nytt eller endra regelverk, vil konsekvensane vurderast på vanleg måte i samband med den konkrete prosessen for innføringa, som skjer i eigne løp.

Forslag til tiltak ut over det som er fastsett i eller i medhald av gjeldande lover og forskrifter, og vassregionanes påvising av manglande verkemiddel, er grunnlag for sektormyndigheitenes vidare prioriteringar og avgjerd om tiltak i planperioden.

Planen føreslår ei rekkje tiltak der det er meldt behov for statleg finansiering. Prioritering og eventuell tildeling av ressursar vert vurdert gjennom dei årlege budsjettprosessane. Dette må

sjåast i samanheng med dei respektive sektormyndigheitene si sakshandsaming og endelege avgjerd om tiltak.

Gjennomføring av tiltak for å nå miljømåla vil krevje auka kapasitet til sakshandsaming og medføre administrative konsekvensar for ansvarlege sektormyndigheiter.

Vedtak

I medhald av plan- og bygningslova § 8-4 jf. vassforskrifta § 29, godkjenner Klima- og miljødepartementet, i samsvar med endringane i vedlegg 1-2, regional plan for vassforvaltning i vassregion Møre og Romsdal for planperioden 2022-2027 som er vedteken av fylkestinga.

Med helsing

Espen Barth Eide

Dokumentet er godkjent elektronisk og har difor ikkje handskrevet signatur.

Kopi:

Berørte departement

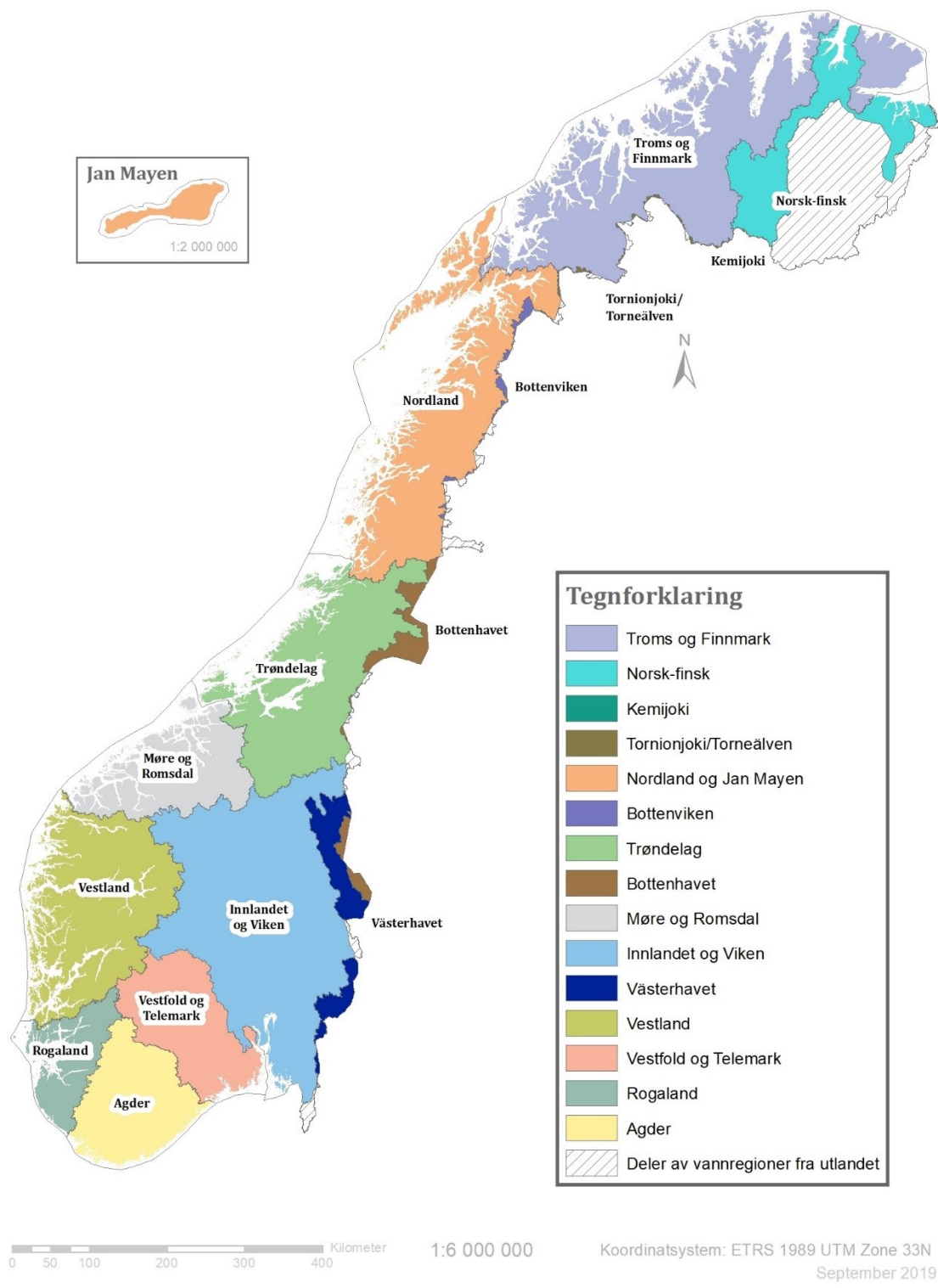
Berørte direktorat

Statsforvalterne

Øvrige fylkeskommunar

Kommunane

Vedlegg 1 – oversikt over Noregs vassregionar:

Vedlegg 2 - vassførekomstar med miljømål som kan medføre krafttap:

Departementet har i dette vedlegget ført opp dei vassførekomstane med miljømål som ved dette vedtaket er godkjende som høgare enn dagens tilstand og som treng nye tiltak som kan føre med seg tap av kraftproduksjon for å oppfylle miljømålet. Lista gjev også godkjend bruk av tidsutsetjing. For andre vassførekomstar prega av vasskraftproduksjon med miljømål som forutsett krafttap, vert miljømålet med dette vedtaket endra til dagens tilstand.

Vassførekomst ID	Vassførekomst-namn	Naturleg /SMVF	Økologisk tilstand/potensial	Miljømål	Frist for måloppnåing
112-6-R	Litle Bævra	SMVF	MØP	GØP	2027
112-178-R	Bøvra (Bævra) øvre	SMVF	MØP	GØP	2027
112-190-R	Bøvra (Bævra) midtre	SMVF	MØP	GØP	2027
112-189-R	Bøvra (Bævra) nedre	SMVF	MØP	GØP	2027
105-74-R	Oppdølselva øvre	SMVF	DØP	GØP	2033
105-12-R	Oppdølselva nedre	SMVF	DØP	GØP	2033
105-90-R	Skallelva øvre og midtre	SMVF	MØP	GØP	2033
111-72-R	Toåa øvre	SMVF	GØP	GØP	2033
111-75-R	Toåa midtre	SMVF	DØP	GØP	2033
111-74-R	Toåa nedre	SMVF	SDØP	GØP	2033

SMVF: sterkt modifisert vassførekomst GØT: god økologisk tilstand GØP: godt økologisk potensial

MØT: moderat økologisk tilstand MØP: moderat økologisk potensial DØT: dårleg økologisk tilstand

DØP: dårleg økologisk potensial SDØT: svært dårleg økologisk tilstand SDØP: svært dårleg økologisk potensial

Vedlegg 3 - vassforekomster med miljømål som kan medføre andre tiltak i vasskraftsektoren:

Vassforekomst ID	Vassforekomst-namn	Naturleg /SMVF	Økologisk tilstand/ potensial	Miljømål
099-19-R	Tafjordelva	SMVF	SDØP	GØP
100-26-R	Valldøla nedstrøms inntak Hoelsfossen kraftverk	Naturlig	MØT	GØT
101-30906-L	Sætrevatnet	Naturlig	MØT	GØT
101-30907-L	Moldværsvatnet	Naturlig	MØT	GØT
104-126-R	Aura, nedre del	SMVF	MØP	GØT
104-30-R	Eira	SMVF	MØP	GØT
109-5-R	Angvikelva nedstrøms inntak Angvik kraftverk	Naturlig	Udefinert	GØT
111-74-R	Toåa nedre del	Naturlig	SDØT	GØT
112-119-R	Rinda (Rinna)	SMVF	MØP	GØT
112-147-R	Svorka øvre del	SMVF	MØP	GØP
112-162-R	Surna, midtre del	SMVF	MØP	GØP
112-178-R	Bøvra, øvre del	SMVF	MØP	GØP
112-190-R	Bøvra midtre del regulert	SMVF	MØP	GØP
112-2160-L	Langvatnet	Naturlig	MØT	GØT
112-264-R	Vindøla nedstrøms inntak overføring til Gråsjø	SMVF	MØP	GØP

SMVF: sterkt modifisert vassforekomst **GØT:** god økologisk tilstand **GØP:** godt økologisk potensial

MØT: moderat økologisk tilstand **MØP:** moderat økologisk potensial **DØT:** dårleg økologisk tilstand

DØP: dårleg økologisk potensial **SDØT:** svært dårleg økologisk tilstand **SDØP:** svært dårleg økologisk potensial

